

Delinqüència i justícia criminal a la República Federal d'Alemanya

HANS-JÖRG ALBRECHT

Director de l'Institut Max-Planck de Dret Penal Internacional.
Universitat de Friburg

KLAUS BOERS

Professor doctor de la Universitat de Münster

27

1. INTRODUCCIÓ

La recerca sobre la delinqüència i la justícia a Alemanya en els anys noranta es basa en diverses disciplines, com ara la sociologia, la psicologia i la psiquiatria, així com la criminologia i, especialment, la criminologia que s'imparteix a les facultats de dret. La història i les ciències econòmiques¹ també contribueixen al corpus de recerca dedicat a la delinqüència i a la justícia criminal. Ara bé, la reunificació alemanya, un esdeveniment excepcional que va tenir lloc a la darreria dels anys vuitanta, va fer que la investigació criminològica es concentrés en determinats problemes estretament associats a fenòmens i qüestions teòriques relacionats amb la delinqüència o la justícia, i generats tant per la reunificació alemanya com pels processos transitoris que afecten no solament l'Europa de l'Est, sinó també el conjunt del continent.² El resultat de la transició política i socioeconòmica que ha experimentat la República Federal d'Alemanya ha esperonat enormement la recerca sobre el delictes i la justícia criminal. A més, s'observen temptatives, la majoria sense futur, d'integrar en la criminologia alemanya els grups de recerca criminològica de l'antiga RDA i els antics enfocaments socialistes en matèria d'explicació del delictes i el funcionament de la justícia.³ Malgrat això, igual com va passar amb les ciències penals, la criminologia germanooccidental de seguida es va consolidar com la base de la recerca sobre la delinqüència i la justícia a l'Est, tant en la teoria com en els mètodes. Les noves càtedres de criminologia i de sociologia de les desviacions han estat assignades exclusivament a científics originaris de l'Alemanya occidental. Pel que fa al marc institucional de la recerca criminològica

1. BLASIUS, 1991.

2. KURY, 1992; KURY *et al.*, 1993; BOERS *et al.*, 1993.

3. Per a una visió general i una anàlisi exhaustiva de la història de la criminologia i de la recerca criminològica a l'antiga RDA, vegeu RODE, 1996.

a la RFA, la reunificació alemanya no ha provocat gaires canvis, a part d'un lleuger augment en el nombre de càtedres relacionades amb la criminologia en les facultats de dret. La recerca criminològica i victimològica alemanya ha estat revisada diverses vegades durant els anys noranta.⁴ Així, la investigació criminològica sempre és efectuada i finançada, principalment, gràcies a tres mecanismes: en primer lloc, els organismes d'ajuda financera a la recerca independent proporcionen fons per a la recerca —és el cas del DFG, la Fundació Humboldt, la Fundació Volkswagen (aquesta darrera disposa d'un programa de finançament especial dedicat al tema *dret i comportament humà*) i altres—; en segon lloc, la recerca aplicada, finançada per l'Estat o pels ministeris federals de Justícia i Interior, així com pels serveis policials, encara s'acompleix en diversos àmbits (tot i que la preocupació principal, en aquest cas, és la descripció del delictes i de la justícia, així com els problemes d'anàlisi de costos/beneficis); en tercer lloc, la recerca universitària és duta a terme, en una proporció gens menyspreable, per estudiants que preparen la seva tesi doctoral. Amb aquestes diferents fonts de finançament i aquesta varietat de temes de recerca la criminologia encara evoluciona dins un marc de recerca fonamental i aplicada, així com en estudis de llarga durada o en treballs de recerca a petita escala.

Juntament amb la reunificació alemanya, la supressió dels controls a les fronteres (en virtut del tractat de Schengen), la immigració, la toxicomania i les amenaces que planteja el crim transnacional i internacional sobre la seguretat pública, i especialment el delictes organitzat, són altres fenòmens que han suscitat treballs de recerca. En particular, la «seguretat interior» s'ha convertit en un punt fonamental del discurs sobre el delictes i el tractament de la delinqüència. Entre els estudis dedicats al fenomen del crim organitzat n'hi ha alguns que fan referència a les xarxes de prostitució de dones⁵ i nens⁶ i a la logística del crim organitzat,⁷ així com informes sobre l'extorsió i la corrupció⁸ i informes anuals —des de 1991— sobre les transformacions en curs en els diferents àmbits del crim organitzat.⁹ Amb aquests treballs apareixen noves perspectives de recerca. La majoria dels estudis sobre el crim organitzat i problemes afins s'ha tractat per a recopilar dades empíriques sobre les formes, l'amplitud i els mètodes. L'objectiu final d'aquests estudis és incrementar l'eficàcia en la lluita contra el delictes. El tràfic de dones també ha estat estudiat des d'una perspectiva feminista i ha anat adquirint importància al llarg dels anys noranta, com també ho ha fet l'estudi de la creixent proporció de dones que són funcionàries de policia, magistrades o fiscals.¹⁰ Tanmateix, encara hi ha una manca d'investigacions sobre els fenòmens contraculturals, com ara la prostitució i altres activitats de l'hampa tradicional de les zones urbanes. La recerca s'ha referit al paper dels beneficis il·legals en la causalitat de la delinqüència,

4. KAISER *et al.*, 1991; KAISER, KURY, 1993.

5. HEINE-WIEDENMANN, ACKERMANN, 1992.

6. ALBRECHT, 1992.

7. SIEBER, BÖGEL, 1993.

8. OHLEMACHER, PFEIFFER, 1997; *Hauptverband des Deutschen Einzelhandels*, 1997.

9. *Bundesministerium des Innern*, 1997; *Bundeskriminalamt*, 1997.

10. MÜLLER-FRANKE, STEINER, 1995; HASSELS, HOMMERICH, 1993.

així com a l'emergència i la posada en pràctica d'una legislació que permeti la seva incautació i un control del blanqueig de diner negre.¹¹ En relació amb els problemes de legislació penal, els investigadors han continuat la feina que van iniciar a la darrereria dels anys setanta amb l'estudi de les lleis sobre la delinqüència econòmica i han prosseguit en els anys noranta amb l'estudi de les potencialitats del dret penal en matèria de protecció del medi ambient o de control de riscos en les societats modernes.¹² Les perspectives de reforma i de posada en pràctica també han estat estudiades recentment, amb un balanç d'investigació orientat a resumir els progressos assolits per la recerca empírica sobre el procediment penal alemany¹³ examinant les dades disponibles i identificant àmbits fins aleshores desatesos.

Els problemes d'investigació derivats de la reunificació alemanya, així com els processos transitoris a l'Europa de l'Est, es refereixen a l'enfocament, tradicional en la criminologia, dels tres pilars (en què la delinqüència, la justícia criminal i el manteniment de l'ordre representen, juntament amb la víctima, marcs diferents per a la recerca). A més, s'han utilitzat conceptes teòrics, com ara la societat del risc i la teoria de la modernització, per a explicar l'evolució de la delinqüència i del sentiment d'inseguretat. Pel que fa a la delinqüència, la recerca s'ha referit a la relació entre el canvi o la transició social, d'una banda, i a l'augment de diferents tipus de delictes (especialment els atacs a la propietat i la delinqüència violenta dels menors), de l'altra. La violència perpetrada per menors¹⁴ i la violència radical o política¹⁵ s'han convertit en temes d'investigació. A més, s'han estudiat parcialment grups precaris, com els immigrants i els alemanys de naixement procedents de l'antiga Unió Soviètica, sobre la base d'un renovat interès per les relacions entre la pobresa i el delictes.¹⁶ S'han fet estudis sobre la delinqüència juvenil i la violència perpetrada per menors, basats tant en les estadístiques de la policia¹⁷ com en enquestes de delinqüència autoinformada.¹⁸ Aquests estudis s'han centrat essencialment a saber si realment la violència exercida pels menors va en augment i, si s'escau, a com es pot explicar aquest augment. Encara que hi hagi nombroses anàlisis sobre l'augment de la violència perpetrada per menors, fins ara es constata una gran manca d'investigacions longitudinals i dades empíriques sobre les tendències a llarg termini dels comportaments juvenils. Pel que fa a la recerca sobre la justícia criminal i el manteniment de l'ordre en els anys noranta, alguns temes s'han anat estudiant des dels anys setanta, com ara les pràctiques alternatives¹⁹ i el seu impacte en la reincidència²⁰ i el pronunciament de les penes.²¹

11. SMETTAN, 1992; DESSECKER, 1992; GRADOWSKI, ZIEGLER, 1997; OSWALD, 1997.

12. HOCH, 1994; LUTTERER, HOCH, 1997.

13. DESSECKER, GEISLER-FRANK, 1995.

14. HEITMEYER *et al.*, 1995; MANSEL, HURRELMANN, 1998.

15. WILLEMS, 1993.

16. ALBRECHT, 1997b.

17. STEFFEN *et al.*, 1998.

18. HEITMEYER, 1995; MANSELL, HURRELMANN, 1998; SUTTERER, KARGER, 1994.

19. MÄNNLEIN, 1992; AULINGER, 1997.

20. HEINZ, STORZ, 1992.

21. ALBRECHT, 1994.

D'altra banda, observem una persistència de l'interès per les tasques d'avaluació de la reinserció a les presons i altres qüestions relatives a l'empresonament.²² Ha ressorgit el problema dels delinqüents perillosos,²³ així com la investigació sobre el seu internament en establiments psiquiàtrics, la reclusió (inhabilitadora) de llarga durada²⁴ i els efectes potencials dels tractaments en el comportament criminal posterior. Amb la qüestió dels delinqüents (sexuals o violents) perillosos, el problema de la definició i el diagnòstic de la perillositat torna a ser habitual,²⁵ així com el de l'empresonament i el tractament dels delinqüents afectats de trastorns mentals. Els recents canvis legislatius han fet obligatòria la teràpia per als delinqüents sexuals i han reflectit un compromís real per obrir les unitats penitenciàries anomenades socioterapèutiques a tota mena de delinqüents sexuals, la qual cosa segurament que donarà peu a noves investigacions sobre els tractaments mèdics, la reinserció i els règims de presó.

2. LA RECERCA SOBRE LA TRANSICIÓ SOCIAL, LA MODERNITZACIÓ I LA DELINQUÈNCIA

2.1 Introducció

Quasi immediatament després de la reunificació alemanya hi va haver un increment en les taxes delictives i del sentiment d'inseguretat a tot el país, especialment en els nous *länder*, i s'han mantingut relativament elevades des de 1991. Aquesta evolució està vinculada, sobretot, al procés de la transició social. La criminalitat i la por del delicte (la inquietud per la seguretat personal), juntament amb l'atur i la pobresa, són el quid de la qüestió dels riscos més habituals generats per la transformació social i la modernització, riscos encara més grans quan els «processos de recuperació» es desenvolupen de pressa, tal com va passar amb els nous *länder* alemanys. A més, la situació geogràfica de la nova Alemanya és molt diferent de la de l'antiga RFA: abans de la reunificació, l'Alemanya occidental estava envoltada únicament de països pròspers que asseguraven protecció social a les seves poblacions, mentre que la frontera oriental estava totalment tancada. Amb l'obertura de les fronteres, l'esvaïda prosperitat dels veïns de l'Est, ocultada fins aleshores pels seus règims polítics autoritaris, va tenir òbviament conseqüències significatives. Més que no pas el desenvolupament i l'expansió ràpida i previsible de nous mercats a l'Est, l'assignatura pendent de la societat alemanya és resoldre el problema del cost —més elevat que el que s'havia previst— que han tingut la modernització i l'esforç de recuperació a l'antiga RDA. A més, Alemanya s'enfronta als problemes i a les expectatives dels immigrants socialment desfavorits, procedents majoritàriament de l'est i del sud-est europeu. Actualment, al cap d'uns quants anys des de la reunificació, encara no es pot extreure cap conclusió

22. ORTMANN, 1994.

23. ALBRECHT, 1997a.

24. KINZIG, 1996.

25. WEBER, 1996.

criminològica relacionada amb la transició social, com tampoc no és possible obtenir resultats empírics concloents. El procés summament complex de la transició econòmica i sociopolítica continua en curs i l'observació científica encara s'enfronta a la sorprenent i inusual dinàmica d'aquest procés.

2.2 Les fases de la transició social

Fins ara es podien distingir tres fases en el procés de la transició social (*Sozialer Umbruch*) a l'Alemanya oriental.²⁶ La primera, que comprèn des de la tardor de 1989 (amb la caiguda del mur de Berlín) fins a la reforma monetària i la reunificació, correspon al període de l'enfonsament de l'antiga RDA, és a dir, de les seves institucions polítiques, econòmiques i socials. La segona fase s'inicia en acabar l'estiu de 1990, amb la posada en pràctica de la reforma monetària i del tractat de reunificació: aquesta fase (que, en part, continua activa) es caracteritza per una transferència de mà d'obra, de personal directiu, d'institucions, de capitals i del sistema de seguretat social, així com per una estabilització posterior i duradora de l'antiga RDA —d'ara endavant, designada amb el terme *neue Bundesländer*, «els nous Estats»— i de la seva població.

Avui en dia, al cap de set anys de la reforma monetària i de la reunificació, els nou *länder* aborden una tercera fase, marcada per una creixent diferenciació. Es continuen fent nombroses transferències de capitals i d'institucions, però cada vegada les institucions econòmiques i administratives dels nous *länder* tenen més independència. Això és degut al fet que actualment els alemanys orientals són capaços de gestionar les coses per ells mateixos. A més, alguns alemanys occidentals s'han establert definitivament a l'Alemanya oriental i ja no es conformen a «ajudar». D'aquesta manera augmenten les probabilitats d'una evolució socioeconòmica estable i autònoma, cada vegada menys dependent de les subvencions germanooccidentals (reorganitzar i reestructurar l'Est).

Tanmateix, cal destacar que la fase d'enfonsament polític de la RDA va provocar un canvi traumàtic en les perspectives vitals i la destrucció de nombroses institucions socials, econòmiques, culturals i administratives, si bé ara es creu que hauria estat millor preservar-les. Aquesta situació encobreix un potencial important de desintegració social, tal com ara reflecteixen els elevadíssims índexs d'atur de llarga durada, les actituds i la violència xenòfoba d'extremistes de dretes (estes sobretot entre els joves) i, des de 1992, un tomb de l'opinió pública a favor de certs avantatges i valors de la RDA —canvi que es tradueix en una creixent tendència a votar el PDS, que ha substituït l'antic partit comunista.

La dissolució de (l'Institut Fiduciari), el conglomerat públic encarregat de la privatització de l'antic patrimoni de l'Estat germanooriental, a la darrera de 1994, marca l'inici d'aquesta fase de diferenciació, especialment quant a la transició econòmica. Els processos de diferenciació social, especialment la pluralitat d'estils de vida i medis socials, també es poden observar, és clar, a l'Alemanya occi-

26. Vegeu ARNOLD, 1992, 299; REIBIG, 1994, 324.

dental. A l'oriental, però, es produeixen a un ritme molt més ràpid, que incrementa els riscos de desintegració social. Al capdavant, l'expressió *Sozialer Umbruch* (transició social) caracteritza els processos de transformació específics de l'antiga RDA (i de l'Europa de l'Est): contràriament a altres processos d'innovació i transformació social, el procés de transició implica un canvi fonamental i molt ràpid de les institucions socials, canvi que, a més, ha estat posat en pràctica essencialment per actors individuals i col·lectius.²⁷

2.3 La delinqüència com a risc de la modernització

La transició social a Alemanya no solament ha contribuït a desintegrar institucions estatals i econòmiques: simultàniament ha fet emergir noves llibertats i també modernitzar l'Estat i la societat. Aquesta observació, doncs, també és vàlida per a l'àmplia proporció de riscos i perills vinculats a l'evolució de la societat moderna, riscos que només es poden controlar parcialment. La delinqüència i el sentiment d'inseguretat són alguns d'aquests riscos induïts per la modernització, així com l'atur, la contaminació del medi ambient o la pobresa. Aquest fenomen no es pot analitzar amb concepcions normatives com l'ideal d'una societat lliure de pobresa i delictes gràcies a programes adaptats de lluita contra aquests riscos. A les societats diferenciades només es pot controlar, quan cal, les transformacions específiques percebudes com a especialment difícils, de manera que es pot assegurar un nivell particular d'integració dels sistemes socials. Tanmateix, això implica el risc de desintegració simultània d'altres sectors de la societat.²⁸

Per entendre més bé la significació funcional d'aquests riscos podríem mirar d'aplicar la distinció formulada per Luhmann entre risc i perill, en lloc de la distinció més habitual entre risc i seguretat.²⁹ Des d'aquest punt de vista, el risc significa que un dany futur o potencial es pot imputar a una decisió present, és a dir, el risc es refereix a una imputació interna del dany. D'altra banda, el dany no es basa en una decisió (interna), sinó que s'imputa a una causa externa, a saber, a una causa procedent de l'entorn del sistema social. De fet, en les societats modernes hi ha una tendència a percebre els problemes i els perills socials que presenten més risc³⁰ com a decisions imputables, ja que d'aquesta manera són més fàcils de gestionar socialment i es dona a entendre que les eventuais conseqüències negatives d'una decisió present es poden calcular i controlar. Així, les societats modernes són considerades «societats de risc», no pas perquè s'enfrontin a molts patiments i destruccions —la qual cosa també passava en les altres societats—, sinó perquè els danys presents i futurs no es consideren manifestacions del destí o de la força major, sinó factors atribuïbles a decisions internes (per exemple, en el cas de les centrals nuclears). Atès que la majoria dels ciutadans de la RDA va donar suport activament a la decisió de reunir les dues Alemanyes o, si més no, hi va participar

27. Vegeu LEIN, 1993, 176; REIBIG, 1994, 124.

28. BOERS, 1995.

29. LUHMANN, 1991, 30; vegeu també BECK, 1991, 47.

30. *Ibid.*, 36.

(«Som un poble!»), els alemanys orientals estaven disposats a esforçar-se en el procés posterior de modernització. En aquest sentit, la delinqüència no és exclusivament una expressió de la desorganització social: per damunt de tot és un fenomen estructuralment condicionat que comporta el procés de modernització, el qual no necessàriament ha d'entrar en contradicció amb la integració social. Per exemple, les fortes incitacions al consum, necessàries per a la reproducció del sistema econòmic, només poden tenir lloc plenament dins dels límits precisos del control social. Un altre exemple: el lliure intercanvi de mercaderies només es pot fer, sobretot pel que fa als mercats de l'est europeu, mitjançant l'obertura de fronteres abans tancades. Considerant la distància abismal entre Alemanya i els seus veïns orientals en relació amb la protecció social, aquesta obertura genera fenòmens delictius relacionats amb la immigració i les migracions, alhora que afavoreix la integració contracultural i l'emergència de factors vinculats a l'economia clandestina. Un darrer exemple: no es pot liquidar un immens patrimoni que pertany a l'Estat i portar a terme una reconstrucció mitjançant una privatització que es beneficia de considerables ajudes públiques sense enfrontar-se a la corrupció, al frau en l'assignació d'ajudes i a lluites (de vegades violentes) vinculades al repartiment d'aquest patrimoni.

Què passa si els danys i els desavantatges són més importants del previst, si la reestructuració promesa de l'Est (*Aufbau Ost*) no és percebuda com una mostra de modernitat sinó com una regressió? Ningú, o gairebé ningú, no vol atribuir aquest gir dels esdeveniments a les seves pròpies decisions sobre la reunificació o no la vol considerar com un simple risc. Per contra, les persones parlen dels perills de la modernització i —com si fossin les víctimes d'aquests perills— ataquen els qui continuen decidint i proclamant el seu domini de la situació, és a dir, els polítics germanooccidentals i les institucions econòmiques i administratives que havíem cregut capaces de gestionar els riscos de la unificació. Actualment ens enfrontem a una paradoxa: els mateixos fenòmens, com ara l'atur i la delinqüència, als ulls d'algunes persones només constitueixen un risc vinculat a la modernitat, mentre que per a unes altres, cada vegada més nombroses, són veritables catàstrofes que signifiquen un pas enrere, una regressió més dura que el seu passat de ciutadans de la RDA. Les contradiccions d'aquesta mena es poden superar si es tornen invisibles i se substitueixen per un nou tipus de distinció. Per això normalment es recorre a les ideologies, als valors o a les creences, o bé es dona via lliure a les angoixes.³¹ Actualment aquest fenomen es produeix (encara) utilitzant principalment la distinció entre est i oest: n'hi ha que els pot fer la impressió de ser les víctimes de la reunificació i poden parlar de «colonialisme occidental», mentre que uns altres denuncien la incapacitat, l'absència de creativitat i també, de vegades, la «mandra» dels ciutadans dels nous *länder* com a origen de totes les mancances de l'*Aufbau Ost*. És ben conegut que els problemes i els perills socials, sobretot la percepció dels comportaments desviats o delictius, es basa en la seva construcció social i en la seva definició.³² Així, els comportaments desviats i delic-

31. LUHMANN, 1987.

32. BECKER, 1963.

tius esdevenen marcs idonis per al tractament de les paradoxes socials: allò que als ulls d'algunes persones apareix com una herència característica de la societat capitalista, per a unes altres es redueix a les accions d'individus o d'organitzacions criminals que es poden controlar dedicant els recursos públics suficients a aplicar mètodes adaptats d'aplicació de la llei i policials.

En revisar els resultats empírics relacionats amb l'evolució de la delinqüència i la transició social, les enquestes criminològiques (de victimització o de delinqüència autoinformada) mostren un augment més ràpid del previst en els índexs observats a l'Alemanya occidental en menys d'un any i mig, és a dir, entre la caiguda del mur de Berlín i la primavera de 1991. Els índexs de delinqüència, en els aspectes essencials, es van mantenir estables entre 1991 i 1995, tret d'un lleuger augment dels atacs a la propietat i de les amenaces i els ultratges al pudor a les dues Alemanyes entre 1993 i 1995.³³ Així mateix, s'han pogut observar tendències similars a les estadístiques criminals de la policia alemanya, una mica endarrerides des de 1993 per la reorganització de la política i del seu sistema d'elaboració d'informes en els nous *länder*. L'any 1995 els índexs de criminalitat registrats per la policia germanooriental eren en general més elevats que a l'Alemanya occidental, especialment quant als robatoris amb agreujant, el vandalisme, les agressions sense gravetat i els robatoris amb violència, mentre que eren clarament inferiors quant a infraccions de la legislació sobre estupefaents i una mica més baixos en relació amb les agressions greus i els robatoris amb escalament.³⁴ Els índexs més elevats de robatoris amb agreujant a l'Alemanya occidental poden tenir causa, en part, en una intensificació dels comportaments de denúncia per part de la població local. Les enquestes de victimització indiquen que els índexs de denúncia per robatori van augmentar l'any 1993 a l'est, mentre que descendien a l'oest, amb la qual cosa es trobaven gairebé al mateix nivell a banda i banda del país. Les formes estructurals característiques de comportament delictiu es poden descriure a partir dels diferents nivells del procés de transformació, és a dir, els nivells de transició econòmica, social i política.

2.4 La transició econòmica i la delinqüència

El procés de la transició econòmica se sol associar a un augment dels petits delictes, així com a l'aparició del delicte de coll blanc (vinculat sobretot a la liquidació de l'antic patrimoni de l'Estat per part de la Treuhandanstalt). A tot estirar, l'estiu de 1990 —a l'inici de la unió monetària entre les dues Alemanyes— ja hi havia els factors decisius del desenvolupament d'una delinqüència moderna de masses: una oferta immensament ampliada de mercaderies, amb el suport d'un gran desig de consum i una moneda universal i convertible. La importància de les estructures d'oportunitat³⁵ a l'Alemanya oriental s'ha fet visible, en particular, amb l'augment dels delictes vinculats a l'automòbil i al robatori d'aparadors, i també —a l'inrevés— amb

33. Vegeu KURY *et al.*, 1992; EWALD *et al.*, 1994; KAISER, 1994; GUTSCHE, 1995; BILSKY *et al.*, 1995; BOERS, 1996.

34. Vegeu *Bundeskriminalamt*, 1996.

35. Vegeu COHEN, FELSON, 1979.

el descens dels robatoris comesos en el lloc de treball (una forma de delinqüència menys justificada, ja que els mecanismes del mercat es van estendre de seguida a la distribució, una vegada efectuada la unió monetària). Aquests delictes constitueixen més dels dos terços no solament dels delictes registrats per la policia, sinó també dels admesos pels delinqüents o notificats per les víctimes. L'any 1995 el 23 % de les persones enquestades als nous *länder* i el 21 % de les enquestades a l'oest declaraven haver estat víctimes d'un atac a la propietat en els divuit mesos anteriors al sondeig (aquesta proporció total de les víctimes era, comptant tots els delictes, del 34 % a l'est i del 31 % a l'oest). Sens dubte, una de les formes més significatives de comportament delictiu que van aparèixer amb la transició social és el delicte de coll blanc, que va sorgir en un context de privatització i liquidació del patrimoni de l'Estat germanooriental. Fins i tot en aquest cas, només amb les oportunitats estructurals (més d'un bilió de marcs alemanys gastats per l'Estat en subvencions i indemnitzacions, enormes valors immobiliaris, inversions considerables) n'hi hauria hagut prou per a desvetllar l'esperit emprenedor dels aventurers i d'altres especuladors dels temps moderns. Fins ara aquest aspecte no ha suscitat gaires treballs de recerca: les nostres dades es basen essencialment en enquestes periodístiques³⁶ i en actes de processos penals que s'han fet públiques. A través de la seva Oficina General per a Activitats Especials, la Treuhandanstalt (1994) va tramitar investigacions judicials sobre casos vinculats a la privatització. Entre el febrer de 1991 i l'octubre de 1994 es van iniciar cent trenta-quatre procediments que involucraven empleats de la Treuhandanstalt —els anomenats elements interns—, en comparació dels sis-cents quinze que concernien elements externs: cinquanta-quatre dels empleats inculpats de la Treuhandanstalt van ser llicenciats. La Treuhandanstalt va estimar el total dels danys econòmics entre 350 i 3.500 milions de marcs alemanys i vinculaven més d'un terç d'aquests danys a l'antic partit comunista (SED), a les transaccions comercials en rubles o a les activitats de l'STASI (antics serveis secrets de la RDA). Tanmateix, altres valoracions arriben a quantificar els danys en 26.000 milions de marcs alemanys: són les estimacions efectuades a partir dels casos confiats a una unitat centralitzada del ministeri públic especialitzada en la recerca dels delictes comesos en el context de la reunificació —l'Oficina Central d'informació per a Delinqüència Governamental i Federal (ZERV)—, que per retallades pressupostàries va haver d'interrompre aquestes estadístiques l'any 1993.

Amb la transició social era possible creure que augmentarien les formes del presumpte comportament criminal clàssic (és a dir, els atacs greus o violents a la propietat, com ara el robatori amb escalament o el robatori amb violència), igual que també eren previsible un augment en el consum de substàncies prohibides i l'emergència de mercats de la droga. Pel que fa als robatoris amb escalament i als robatoris amb violència, des de la reestructuració global de l'economia i de la societat germanooriental els índexs de víctimes i delinqüents de seguida han arribat als nivells de l'Alemanya occidental. Les diferències s'havien esvaït a la primavera de 1991. Ja sabem que aquests delictes no són freqüents: un sondeig de

36. Vegeu ROTH, 1995.

1995 ens indica que a les dues Alemanyes només un 2 % de les persones enquestades declarava haver estat víctima d'un robatori amb escalament, una agressió o un robatori amb violència (categoria que inclou el robatori per estrebada) en els divuit mesos anteriors, i un 0,1 % de les dones enquestades declarava haver estat víctima d'un ultratge al pudor o d'una violació.³⁷ Encara que aquests delictes siguin infreqüents, poden tenir greus conseqüències en l'individu i provocar pèrdues econòmiques importants o danys en el benestar físic o psicològic. Conseqüentment, aquests delictes ocupen un lloc molt important en el discurs de política criminal, de la mateixa manera que contribueixen a reforçar el sentiment d'inseguretat entre l'opinió pública.

Tanmateix, aquests delictes també són reveladors de la problemàtica situació vital que experimenta el mateix delinqüent. No cal dir que no són comesos per ciutadans qualssevol, però aquests delictes tan greus es poden explicar per la caiguda de les estructures socials i la desestabilització dels vincles familiars, professionals i socials. Quan aquestes circumstàncies afecten els joves, més que no pas altres individus, són susceptibles de seguir un model subcultural de tripijocs i supervivència que, si més no puntualment, pot portar a comportaments delictius. Amb les diligències penals que generen les reincidències i la inherent disminució de les probabilitats de suscitar la indulgència judicial, aquest model pot fer que, més endavant, l'individu faci carrera en la delinqüència.

Les noves investigacions sobre les estructures socials, basades en les teories del medi social,³⁸ determinen que aproximadament una cinquena part de la població germanooriental pertany a medis socials compostos principalment per joves amb feines poc qualificades o mal pagades i en què la proporció de marginats i aturats és molt important. Els joves que pertanyen a aquests segments de la societat ignoren manifestament el futur i tenen molts desitjos de consum, que són constantment frustrats. Aquests joves són descrits com els perdedors del procés de transició social.³⁹ Segons Heitmeyer *et al.*,⁴⁰ les dues cinquenes parts dels alemanys orientals que el 1993 tenien entre quinze i vint-i-dos anys pertanyien a medis obrers hedonistes i desproveïts de tradicions, més propensos que la resta de la població a cometre actes de violència. A més, després d'una anàlisi basada en una enquesta efectuada el 1993 entre alemanys orientals residents en zones urbanes i d'edats entre setze i trenta-quatre anys, s'ha pogut observar que hi ha una relació significativa entre, d'una banda, els atacs a la propietat i la violència autoconfessada i, de l'altra:

a) l'estatus social, per exemple, problemes econòmics i un nivell social i educatiu més baix;

b) les orientacions culturals i ètiques: problemes escolars, tendències a renunciar a qualsevol ambició, síndromes de marginació, anomia i actituds autoritàries;

c) certs elements relacionats amb l'estil de vida —formació de bandes, vincles

37. Segons les estadístiques criminals de la policia, la proporció de delictes violents pujava al 2,6 % del total dels 6,67 milions de delictes registrats el 1995 (*Bundeskriminalamt*, 1996).

38. VEGET BOURDIEU, 1987; HRADIL, 1992.

39. BECKER *et al.*, 1992, 84-98.

40. HEITMEYER *et al.*, 1995, 206-234.

familiars febles, utilització de substàncies prohibides, suport de formes no conformistes de compromís polític.

A part dels problemes metodològics, essencialment visibles perquè el concepte de violència sigui operatiu, aquesta mena de recerca ofereix resultats que també trobem en les enquestes del mateix tipus que es van fer en els anys seixanta i setanta, però que aleshores es basaven en principis teòrics diferents, com ara l'estructura de classes de la societat. Actualment les mancances de l'estructura social i el discurs sobre la definició social dels comportaments desviats (intercalat en un discurs sobre la violència pública) desvetllen l'interès per una sèrie de temes agrupats sota els genèrics de la seguretat de la via pública i el sentiment d'inseguretat: la delinqüència dels immigrants i els emigrants, la delinqüència vinculada a la toxicomania i l'extremisme de dretes.

Bona part de les divergències socials potencials s'originen en les migracions que provenen dels països de l'Europa de l'Est. Els emigrants, empesos a l'exili per la pobresa, se senten atrets per les perspectives d'ocupació a Occident. Tanmateix, no hauríem de parlar de «criminalitat dels estrangers», ja que si tenim en compte els qui presenten els índexs delictius més elevats advertim que es tracta d'individus més aviat marginats, en l'aspecte socioeconòmic, que formen una proporció més gran de la població immigrant que els seus equivalents d'origen alemany.⁴¹ En els estudis que s'han fet a partir de projectes comparatius i d'altres dades diferents de les de la policia es poden trobar resultats utilitzables per a avaluar les diferències de nivells de delinqüència entre les minories i la resta de la població. Un estudi a petita escala fet al sud de la RFA demostra que el fet de concentrar-se en el nombre de delinqüents més que no pas en la quantitat de delictes és un enfocament massa restrictiu, susceptible d'induir a error. A part que ho s'ha pogut trobar cap diferència entre els joves de catorze i vint-i-un anys que pertanyien a minories (sobretot turcs, italians i iugoslaus) i els de la mateixa franja d'edat de la població de ciutadans alemanys quant a l'índex anual de delinqüència, l'estudi revelava que, si es té en compte el nombre de delictes comesos per cada delinqüent, els joves delinqüents que pertanyien a minories ètniques contribuïen força menys que els seus homòlegs alemanys al total anual de delictes.⁴² En aquest estudi, les dades relacionades amb les poblacions urbanes i les referides als sospitosos i als delictes que aquests han comès des de fa uns quants anys es van analitzar per barris, considerant que els problemes d'atur i les característiques demogràfiques i socioeconòmiques de les minories i dels ciutadans alemanys eren més aviat similars.

3. LA RECERCA SOBRE LA IMMIGRACIÓ, LES MIGRACIONS I EL DELICTE

La qüestió de la delinqüència dels estrangers ha rebut l'atenció dels investigadors i de les polítiques des dels anys seixanta, quan els treballadors immigrants eren

41. SESSAR, 1993; per a més detalls, vegeu ALBRECHT, 1997b.

42. OPPERMANN, 1986.

contractats en gran nombre en els països de l'Europa meridional per a donar suport a la mà d'obra alemanya. Tanmateix, no ha estat fins als anys noranta que la qüestió de la relació entre immigració i delinqüència ha adquirit una importància primordial, tant en les opcions polítiques com durant les campanyes electorals. Així doncs, hauria estat previsible que la criminologia s'impliqués més en la valoració de si els estrangers i els immigrants contribueixen d'una manera desproporcionada a l'índex de criminalitat o si els immigrants representen una amenaça per a la seguretat pública. La immigració ha augmentat considerablement des dels anys seixanta, mentre que les estructures de la immigració i el clima polític i social han experimentat canvis importants. Mentre que en els anys seixanta els immigrants vinguts del sud d'Europa eren majoritaris, avui en dia els grups més importants són els dels alemanys de naixement originaris de Polònia o Rússia, els turcs i els súbdits de l'antiga Iugoslàvia. Les minories ètniques a Alemanya formen una població més aviat heterogènia, atès que es distingeixen les unes de les altres per la llengua, la nacionalitat, els motius d'emigració, les característiques demogràfiques, etc.

Fins ara la investigació alemanya sobre les minories ètniques, la delinqüència i la justícia es basava quasi exclusivament en estadístiques procedents de la policia, els tribunals i l'administració penitenciària.⁴³ Les enquestes de victimització o de delinqüència autoinformada només poden proporcionar indicacions disperses. La informació estadística sobre el delictes i la justícia permet classificar els delinqüents per nacionalitats, però no en funció del seu origen ètnic (o racial). A més, ni els sistemes de dades oficials ni la recerca criminològica no han examinat, des de la fi de la Segona Guerra Mundial, els grups ètnics o racials. Fins i tot la investigació sobre la implicació dels estrangers en els fenòmens delictius ha estat un tema molt delicat que provocava profundes divergències quant a la determinació de la hipòtesi que s'hauria de seleccionar per a l'estudi (discriminació o predisposició a la delinqüència). Totes o gairebé totes les investigacions sobre problemes de criminalitat i justícia vinculats a les minories ètniques es basen, doncs, en les estadístiques oficials de delinqüència i justícia. Les anàlisis estadístiques mostren que la implicació de les minories estrangeres en el delictes és més elevada que la dels ciutadans alemanys. Aquest principi encara és vàlid si es corregeixen les dades en funció de les diferències demogràfiques (edat, sexe, etc.) i s'exclouen les infraccions de la reglamentació sobre la residència, així com els delictes comesos per estrangers no residents a Alemanya (turistes i immigrants clandestins). Així doncs, la implicació de les minories estrangeres en la delinqüència ha augmentat sensiblement en els darrers trenta anys. En els anys seixanta i setanta els treballadors immigrants (*Gastarbeiter*) formaven la major part de la població estrangera i gràcies als procediments de selecció reflectien un índex de criminalitat comparable al de la població alemanya amb un estatus social similar. Les generacions segona i tercera es caracteritzen, actualment, per una criminalitat en fort augment, mentre que els índexs de delinqüència entre els joves alemanys (almenys a l'oest) s'han mantingut relativament estables durant els anys vuitanta i noranta.

43. Per a un resum, vegeu ALBRECHT, 1997b.

Les anàlisis que es refereixen a la implicació de les minories en la delinqüència estan dominades per les teories de la privació i per la del control. Sembla, però, que amb aquest tipus tradicional d'anàlisi teòrica no n'hi ha prou per a explicar avui en dia els diferents tipus d'implicació en el delictes de les minories estrangeres. L'emergència de mercats negres a l'Europa de l'Est, així com l'existència d'una economia clandestina establerta des de fa temps a l'Europa occidental, la integració de subcultures i de l'hampa també són factors que fan haver d'adoptar altres enfocaments per a examinar la creixent implicació de súbdits estrangers en la delinqüència i en el sistema de justícia criminal.

Fins avui, la qüestió de l'entrada dels delinqüents estrangers en el sistema judicial no ha cridat gaire l'atenció dels investigadors. Les indicacions que proporciona la investigació no confirmen la hipòtesi d'un tracte discriminatori en les decisions de la policia o dels tribunals. En el cas particular de les condemnes, no sembla que estiguin influïdes per l'etnicitat o la nacionalitat. Això pot ser conseqüència d'un doble procés en curs, un procés de simplificació en el procediment penal i l'aplicació d'una escala de penes, centrat quasi exclusivament en els antecedents judicials i la gravetat dels delictes. Recentment la investigació ha hagut de tractar nombrosos problemes relatius a les penes acordades pels tribunals, entre els quals hi ha el de la disparitat de les condemnes. El sistema penitenciari alemany ha experimentat un sensible increment en el nombre de detinguts estrangers en els darrers deu anys: l'any 1994 la proporció d'estrangers entre la població carcerària era del 25 %, mentre que en alguns establiments —per exemple, en els centres de rehabilitació per a menors— pot arribar al 50 % o més. La proporció d'estrangers entre els inculpats en presó preventiva és particularment elevada, ja que puja a gairebé dos terços. La política repressiva contra els mercats de la droga —en què l'oferta és gestionada en gran mesura per persones que pertanyen a minories ètniques— sembla que ha contribuït notablement al creixement dels índexs d'empresonament entre aquestes minories. A més, la presó preventiva pot ser una reacció al caràcter migratori d'alguns grups i a la dimensió transfronterera de certs delictes, alhora que una mesura de suport a la política de remissió a la frontera. Òbviament, s'apliquen diferents règims carceraris a diferents grups de detinguts, tot i que els detinguts estrangers no sofreixen diferències notables de tracte respecte als detinguts alemanys, encara que determinades categories de detinguts, com ara els implicats en assumptes de drogues, són objecte de règims més restrictius.

Cal interpretar que els treballs de recerca disponibles sobre les minories estrangeres i la criminalitat registrada per la policia presenten dues tendències diferents. D'una banda, l'obertura de les fronteres després de l'enfonsament dels règims comunistes a l'Europa de l'Est ha generat un augment molt considerable dels atacs a la propietat, majoritàriament relacionats amb la petita delinqüència, perpetrats per emigrants en trànsit (turistes i sol·licitants d'asil —categories que s'encavalquen, ja que els turistes poden demanar l'asil polític durant la seva estada). Després de l'obertura de les fronteres a la darrereria dels anys vuitanta, la riquesa exposada, per exemple, en els grans magatzems de les ciutats pròximes a les fronteres ha actuat com a factor d'atracció de nombrosos visitants de curta durada. Aquest factor es manifesta clarament en el gran augment dels robatoris d'aparadors que han experi-

mentat algunes ciutats frontereres amb els països de l'Est.⁴⁴ Només a la ciutat de Berlín el nombre de robatoris d'aparadors va passar de trenta-sis mil a seixanta mil entre 1989 i 1990.⁴⁵ Aquest tipus de delinqüència estrangera es pot entendre com a mostra de la delinqüència migratòria, vinculada a la migració individual de curta durada i a la immigració clandestina, així com a la pobresa i a les dificultats de trobar una feina legal, especialment en el cas dels sol·licitants d'asil. A més, a l'Europa de l'Est han sorgit importants mercats negres que susciten una creixent demanda de tota mena de mercaderies no produïdes, no disponibles o escasses en aquests països (automòbils, informàtica, etc.). També en aquest cas hi estan implicats súbdits estrangers, encara que no resideixin a Alemanya. De fet aquest tipus d'atacs a la propietat es relaciona amb el delicte transfronterer vinculat als mercats negres. Així, els joves immigrants i altres grups originaris de la població immigrant contribueixen d'una manera considerable a l'augment d'una delinqüència banal. En definitiva, els mercats negres i l'economia clandestina en el territori alemany, especialment els de la droga, continuen generant una oferta alimentada per diversos grups ètnics i estrangers (per exemple, els sud-americans en el cas del tràfic de cocaïna, els nord-africans i els immigrants de l'Àfrica negra, els kurds o els àrabs en el cas de l'heroïna i el cànem, etc.). Actualment els mercats negres, igual que els mercats legals, disposen de xarxes internacionals que requereixen la participació de residents instal·lats en altres països, tant del costat de l'oferta com del de la demanda d'aquests mercats il·legals.

El que encara no ha estat objecte de cap treball de recerca són els dispositius especials de control apareguts amb el ràpid augment de les migracions i de la immigració de la darrerietat dels anys vuitanta. Es poden trobar indicis visibles d'aquest fenomen en el considerable increment del nombre de súbdits estrangers en presó preventiva. Mentre al llarg dels anys vuitanta es quantificava per centenars, en els anys noranta ha experimentat un augment brutal i actualment engloba diversos milers d'individus (el període mitjà de presó és de quatre setmanes, però com que la legislació alemanya sobre immigració permet fins a divuit mesos de presó s'observen períodes de presó molt superiors a un any).

Pel que fa a la immigració i les reaccions a aquest problema, es pot apreciar alhora l'emergència i la construcció d'un nou problema social i l'emergència de dispositius de control social destinats a afrontar aquest problema. La construcció de la immigració com a problema està molt influïda per la delinqüència, el sentiment d'inseguretat, el crim organitzat, l'atur, la pobresa i l'economia clandestina. Així, els immigrants i els emigrants s'han unit a la llista de grups de risc; ho ara sembla que formen part de les noves classes «perilloses» i s'han convertit en riscos «gestionables».

A Alemanya, i també a la resta d'Europa, s'ha observat:

a) una restitució de les possibilitats legals d'immigració (així com del dret d'asil);

44. AHLF, 1994, 137, que subratlla també que el vertiginós augment dels robatoris d'aparadors des de 1989 en aquestes ciutats reflecteix la sobtada mobilitat transfronterera de la població germanooriental.

45. *Landeskriminalamt Berlin*, 1994.

b) una restricció tant de l'accés al mercat laboral com de l'accés a la protecció social i altres serveis;

c) una ampliació del camp d'aplicació de les lleis existents, l'elaboració de noves disposicions penals i l'agreujament de les penes aplicables a la immigració il·legal i el treball clandestí;

d) una aplicació intensificada de la legislació sobre la immigració mitjançant el desenvolupament de les capacitats d'expulsió i de remissió de la frontera;

e) un augment de les capacitats de control físic dels immigrants clandestins mitjançant la construcció de nous centres de retenció (és interessant destacar que han aparegut indicis de privatització en els centres de retenció, que contracten una part del seu personal en empreses de seguretat privada), i

f) una major coordinació entre el dret administratiu i el dret penal en l'àmbit del control de la immigració.

Fins ara els estudis sobre la relació entre la immigració i la delinqüència o la justícia criminal s'han basat essencialment en un concepte que atribueix una importància quasi exclusiva a l'estructura i la integració social. Segons aquest concepte, sembla que les estructures socials provoquen exactament els mateixos problemes, en el cas de les poblacions immigrants, que afecten els grups més desfavorits de la població alemanya. Aquest enfocament ha fet fomentar gestions polítiques per a assegurar una millora en matèria d'educació i ocupació, gestions concebudes en general per a facilitar la integració social de les poblacions immigrants.⁴⁶ Només recentment s'ha mirat de facilitar la integració cultural i política atorgant el dret al vot i ampliant la participació de les minories en les estructures polítiques i judicials.

4. LA VIOLÈNCIA EXTREMISTA I LA TRANSICIÓ POLÍTICA

Les activitats polítiques violentes de l'extrema dreta s'han associat a la transició política i han cridat l'atenció dels investigadors en criminologia. Considerant les pretensions antifeixistes històriques i polítiques de la RDA, hauria estat previsible una major resistència contra aquests moviments en els nous *länder*. D'ençà dels recents incendis provocats a les ciutats germanooccidentals de Mölnn i Solingen, queda clar que l'extremisme de dretes no solament és un problema germanooccidental, sinó que afecta tot Alemanya. Aquest problema va aparèixer de seguida després de la reunificació i va guanyar importància molt ràpidament, tant a l'Alemanya oriental com a l'Alemanya occidental. El nombre d'actes de violència imputables a l'extrema dreta registrats oficialment va assolir el seu punt culminant el 1992, amb dos mil sis-cents casos, i ha baixat notablement des d'aleshores. En els anys 1992 i 1993 vint-i-quatre persones van ser assassinades per militants o simpatitzants de grups neonazis. Els comportaments extremistes de dretes van arribar al seu punt culminant el 1993, en plena polèmica contra els sol·licitants d'a-

46. KILLIAS, 1990.

sil i els immigrants: entre el 25 % i el 50 % de la població donava suport a les declaracions polítiques etnocèntriques, xenòfobes o autoritàries. Tanmateix, aquests índexs no han deixat de baixar d'aleshores ençà. En aquest sentit no s'han observat diferències notables entre l'est i l'oest. En 1991 i 1992, i després en 1995, els comportaments neofeixistes i xenòfobs eren, però, una mica més habituals a l'Alemanya oriental (sobretot entre els joves), mentre que en 1993 els alemanys occidentals solien ser lleugerament més intolerants amb els estrangers, més nacionalistes i més antisemites que els seus compatriotes de l'Est... i es consideraven més disposats a votar un partit d'extrema dreta. Sembla que, després de quaranta-cinc anys de règim autoritari, els alemanys orientals mostren més propensió a l'autoritarisme que no pas els alemanys occidentals.⁴⁷ A més, des de la reunificació, la immensa majoria de la població sempre s'ha oposat a l'extremisme de dretes, tal com demostren les manifestacions que van mobilitzar milions de persones després de les agressions homicides contra súbdits estrangers. Així mateix, des de 1991, entre el 70 % i el 90 % de l'opinió pública expressa la seva inquietud davant l'extrema dreta, tant a l'Alemanya occidental com a l'Alemanya oriental (la qual cosa representa més del doble de la proporció de persones que declaren tenir por de l'extrema esquerra). Prop del 75 % de les persones inculpades per delictes vinculats a l'extremisme de dretes són menors: considerant l'edat dels delinqüents, assistim doncs a un fenomen juvenil. Les anàlisis de l'estructura social no basten certament per a explicar el fenomen de l'extremisme de dretes entre els joves. Els processos de degradació desencadenats tant per la desestructuració de les relacions socials tradicionals com per l'empobriment i la individualització no ofereixen una explicació completa.⁴⁸ Caldria plantejar les qüestions següents: com és possible que una part d'aquests joves, descrits com els perdedors del procés de modernització, revelin una identitat neofeixista?, per què no adopten plantejaments esquerrans o apolítics? Els delinqüents neonazis, en efecte, rarament són exclosos socialment o professionalment. No cal dir que pertanyen més aviat a la part menys afavorida de la societat. Tanmateix, tenen certificats d'aptitud professional i exerceixen com a obrers qualificats o molt qualificats en el seu lloc de treball.⁴⁹ I almenys a l'Alemanya occidental provenen d'un medi social orientat a l'ascens social.⁵⁰ L'extremisme de dretes entre els joves, així, no és necessàriament una manifestació marginal entre les diferents opinions expressades; de fet, podria estar profundament arrelat en la perpetuació de certa mentalitat política relacionada amb la cultura dels adults i existent en el nucli de la societat. En conseqüència, aquests excessos subratllen clarament la freqüència de les actituds nacionalistes i autoritàries.⁵¹ Les controvèrsies referents a la política del dret d'asil i de la immigració, al principi dels anys noranta, van portar els grans partits polítics a utilitzar arguments nacionalistes en el discurs públic. A més, aquesta tendència està indubtablement relacionada amb

47. Vegeu també MELZER, 1992, 128; HAGAN *et al.*, 1995, 1039; IPOS, 1995, 84.

48. Vegeu, per exemple, el *Desintegrationstheorem* de HEITMEYER, 1994, 45.

49. WILLEMS *et al.*, 1993, 132.

50. *Aufstiegsorientiertes Mittelschichtmilieu*: classe mitjana ascendent, HEITMEYER, 1994, 36.

51. PFAHL-TRAUGHER, 1993, 217; HAGAN *et al.*, 1995, 1048.

la utilització del nacionalisme com a vector funcional de la integració social de l'Alemanya reunificada, davant el buit polític i ideològic creat per l'enfonsament del socialisme real i en consideració dels problemes econòmics i socials apareguts des de la reunificació.⁵²

Es creia que els perjudicis cap als immigrants i les minories ètniques, la xenofòbia generalitzada, la violència racial i els delictes d'odi —amb evidents repercussions en el sentiment d'inseguretat i la disposició a integrar-se per part dels immigrants— es podrien reduir mitjançant una política orientada d'acord amb una dimensió moral i cognitiva en la difusió d'informació sobre la necessitat de la immigració, sobre el potencial positiu del pluralisme cultural i que reivindicés la tolerància cultural.⁵³

El mateix principi és vàlid per a les relacions entre la policia i les minories ètniques, un àmbit en què les propostes per combatre les discriminacions consisteixen a modificar la formació bàsica dels policies, a posar en marxa cursos de formació per a l'antiracisme i a permetre la integració de les minories estrangeres en les forces policials.⁵⁴

Encara que totes les dades disponibles contribueixen a determinar que la implicació de la població immigrant en la delinqüència no posa en perill el teixit social, els efectes de la dispersió d'aquestes dades, d'ordre moral i cognitiu, sí que podrien resultar marginals. Després de la lectura de les enquestes entre les víctimes, sabem que el sentiment d'inseguretat depèn d'altres factors diferents de la mediació objectiva de la delinqüència, tant si aquest sentiment es basa en l'experiència professional com si prové de fonts científiques d'informació.⁵⁵ Fins ara no es coneixen clarament les relacions entre els sentiments d'inseguretat —en particular, la por del delictes— i la immigració, les minories ètniques o les diferències culturals. La recerca victimològica ha donat resultats que demostren que no es poden establir relacions directes entre les diferents avaluacions del sentiment d'inseguretat, d'una banda, i l'experiència de les víctimes, de l'altra (llevat de petites categories, les de les víctimes de la violència o d'altres delictes greus). A Alemanya, però, les investigacions victimològiques no sempre es refereixen a les possibles relacions entre els temors culturals o racials i el sentiment d'inseguretat.⁵⁶ Unes enquestes recents indiquen que els problemes vinculats a la immigració es consideren menys prioritaris que altres problemes socials.⁵⁷ De fet, segons aquestes conclusions, la por que susciten diferents formes de delinqüència (la violència, els delictes sexuals) és correlativa a la por que genera la immigració, encara que els coeficients són més aviat baixos. Els coeficients més elevats són els de la relació entre la por per la violència i la immigració.⁵⁸ Per tant, podríem

52. OFFE, 1993.

53. BROCKHAUS, 1994.

54. STOCK, KLEIN, 1994, 294.

55. ALBRECHT, ARNOLD, 1991.

56. BOERS, 1993, 71.

57. BOERS, 1993.

58. Per a les altres formes de criminalitat vegeu BOERS, 1993, 22.

determinar que no és la por per la delinqüència ordinària, en particular dels atacs a la propietat, allò que està vinculat a la inquietud que suscita la immigració, sinó més aviat la por dels disturbis socials i els enfrontaments violents. Els treballs de recerca sobre l'opinió pública sembla que confirmen aquest punt de vista: quan es demana a les persones enquestades que esmentin fenòmens associats als sol·licitants d'asil sovint esmenten l'odi, els tumults, etc.⁵⁹ A més, la por per la discriminació i la percepció de pràctiques discriminatòries són, òbviament, més aviat independents dels efectes reals de les resolucions de l'aparell judicial. L'absència de vincles entre les dimensions objectiva i subjectiva de les pors que generen i la criminalitat i les discriminacions és, doncs, susceptible de crear problemes particulars a l'hora de concebre una política orientada a reduir tant el sentiment d'inseguretat com el de ser objecte de discriminació.

Hi ha una altra via, però, que es basa en el concepte de conflicte de cultures i que es pot seguir per a entendre la naturalesa i l'amplitud dels riscos i perills per a l'estabilitat i la integració en general. Aquests riscos i perills són producte de reaccions col·lectives violentes que prenen com a pretext la defensa d'identitats culturals o nacionals. Podríem exposar que en els països industrials i moderns el factor central d'estabilitat i integració ja no és una cultura basada en valors comuns i una ètica col·lectiva,⁶⁰ sinó que ha estat substituïda per una cultura material que no es basa en aquells valors comuns o un consens cultural, sinó que permet tries individuals en relació amb l'estil de vida i amb el lloc de treball. Quan l'estabilitat econòmica proporciona les bases materials de la integració, la potencialitat dels conflictes culturals és més aviat escassa. Tanmateix, quan una gran part de la població es veu privada de l'accés a la cultura material i a la cerca de l'interès personal, la possibilitat que es formin reaccions col·lectives augmenta (d'una manera molt similar a les reaccions descrites en la teoria de Cohen sobre la subcultura de les bandes de joves delinqüents).

Així, les persones que es veuen privades d'accedir a la cultura material esdevenen susceptibles d'adherir-se a tota mena de moviments polítics, socials o religiosos que exaltn la importància dels valors col·lectius i de les reaccions col·lectives davant els problemes socials. Aquesta formació de reaccions és el que por haver passat parcialment en la societat alemanya en el decurs dels darrers anys. Les dades sobre la violència xenòfoba indiquen un gran augment d'aquests actes a la darrer part dels anys vuitanta i començament dels noranta,⁶¹ però després d'assolir un punt àlgid l'any 1992 aquesta violència ha experimentat un descens. Encara que la fiabilitat d'aquestes xifres és dubtosa, ja que les motivacions no es defineixen amb facilitat, certament és possible extreure conclusions pel que fa a les tendències generals. Tanmateix, la proporció de la violència xenòfoba sobre el total de la violència perpetrada pels joves és més aviat escassa. A més, la part essencial de la violència interètnica no té cap relació amb motivacions racials o amb l'odi, sinó que presenta els mecanismes convencionals del comportament violent.⁶²

59. NOELLE-NEUMANN, KOCHER, 1993, 537.

60. BROCK, 1993, 178.

61. WILLEMS, 1993, 97.

62. SOLON, 1994.

L'anàlisi de les motivacions i dels objectius de la violència xenòfoba reflecteix així mateix importants canvis esdevinguts des de fa vint anys.⁶³ En part, s'interpreta que aquesta dada subratlla el caràcter intercanviable dels objectius de la violència juvenil. Durant els anys vuitanta les minories ètniques es van convertir en els objectius més freqüents de la violència motivada pels prejudicis. La conclusió que gairebé tota la violència contra els immigrants i les minories ètniques és perpetrada per joves de sexe masculí procedents de medis socials desfavorits podria donar suport a la perspectiva que s'ha descrit més amunt.⁶⁴ Malgrat la inevitable impressió que les conclusions d'aquest enfocament les podríem haver extret igualment de les teories de l'anomia i de la subcultura, les conseqüències es podrien diferenciar en la mesura que aquestes reaccions col·lectives podrien portar a conflictes culturals entre grups i superar els simples actes de violència individuals o comportaments desviats d'altra mena.⁶⁵ Aquests processos, a més, podrien reforçar la tendència a confinar les poblacions immigrants en guetos,⁶⁶ fenomen que ja es pot observar en diverses metròpolis europees. Així mateix, s'ha considerat que la violència juvenil —independentment dels seus objectius— expressa quelcom semblant a una constant biològica, de la qual cosa es troben indicis al llarg de la història.⁶⁷ Des d'aquest punt de vista, sembla important tenir en compte els marcs polítics i socials en el si dels quals té lloc la violència juvenil, per a estar en condicions d'identificar els riscos que genera la instrumentalització d'aquesta violència per altres motius, de tipus polític.

5. EL SENTIMENT D'INSEGURETAT, L'AVALUACIÓ PERSONAL DELS RISCOS I ELS COMPORTAMENTS PER A EVITAR-LOS

Les enquestes sobre les víctimes mostren que, davant les ràpides transformacions en la situació de la delinqüència, el sentiment d'inseguretat ha augmentat després de la reunificació, especialment a l'Alemanya oriental, en què aquest sentiment ha estat (temporalment) dues vegades més elevat que a l'oest, mentre que els índexs de victimització eren sensiblement els mateixos. Entre 1991 i 1993 l'índex que mesura el sentiment d'inseguretat sembla que es va establir abans de disminuir una mica el 1995. Fins a la primavera de 1991 les ciutats de més de cinc-cents mil habitants (Berlín Est, Leipzig i Dresde) van experimentar l'augment més ràpid quant a sentiment d'inseguretat. D'aleshores ençà hi ha hagut alguns canvis significatius, vinculats a les dimensions del nucli urbà, que es poden interpretar com a conseqüència d'un «efecte retardat»: mentre que el sentiment d'inseguretat va disminuir lleugerament en les principals ciutats d'Alemanya oriental fins al 1993, va augmentar considerablement

63. BROCKHAUS, 1994, 5.

64. WILLEMS, 1993, 110; *Landeskriminalamt Sachsen*, 1993, 12.

65. SOLON, 1994, 75.

66. WILES, 1993.

67. RUSINEK, 1993, 83.

en les ciutats de cent mil a cinc-cents mil habitants. Fins al 1995 els índexs que mesuren el sentiment d'inseguretat van començar a baixar també en aquestes ciutats i, al mateix temps, en canvi, augmentava en les de cinquanta mil a cent mil habitants, en què van assolir uns nivells fins i tot més elevats que en els grans nuclis urbans. A les principals ciutats d'Alemanya occidental el sentiment d'inseguretat va disminuir una mica a la darrera dels anys vuitanta, abans de remuntar, a partir de 1993, fins al nivell de 1985.

Tant en el debat públic com entre els intel·lectuals, l'expressió *sentiment d'inseguretat* es refereix a fenòmens diferents. No és més que una de les nombroses actituds possibles davant la delinqüència. Sembla adequat distingir entre les actituds socials i les personals en relació amb la delinqüència.⁶⁸ Una persona que defensa més severitat en les sancions o que veu en la delinqüència un greu problema per a la societat i per a l'Estat, no necessàriament sent el perill de ser víctima d'un delicte. La por del delicte és una reacció emocional a delictes que es perceben com a amenaces personals. Així, aquesta por pertany a la categoria de les actituds personals cap al delicte. I les actituds personals cap al delicte comporten també un component cognitiu, com ara l'avaluació personal dels riscos («Quin risc hi ha que jo mateix sigui víctima d'un delicte?»), i generen certs comportaments: evitar els parcs públics, els carrers foscos, els transports públics, els transeünts...⁶⁹ Les diferents actituds personals cap a la criminalitat certament tenen una correlació, però no mesuren la mateixa realitat. El sentiment d'inseguretat se sol revelar mitjançant aquesta pregunta, considerada estàndard: «Vostè, se sent segur quan passeja de nit tot sol pel barri?». Aquesta pregunta no implica considerar els diferents tipus de delictes o situacions de perill, sinó que només es refereix a una impressió general força vaga, de trobar-se en perill de victimització (la por del delicte en general). En tot cas, la criminalitat és un metafenomen construït socialment que se cita sobretot en els discursos de política criminal. Pel que fa a la recerca, sembla més adequat distingir entre els diferents tipus de delictes⁷⁰ —si més no entre la violència i els atacs sexuals i els robatoris amb escalament— i si és possible entre els diferents contextos situacionals (por d'un delicte específic). Si només es té en compte la pregunta estàndard, es podria fer una sobrevaloració considerable de l'amplitud real de la por de determinades infraccions, sobretot quan les enquestes es fan sobre mostres representatives de població que pertanyen a categories ja conegudes pel seu índex relativament elevat de por (per exemple, els alemanys orientals, les dones...). Al llarg de l'estiu de 1995 la proporció de les persones enquestades que tenien molta por (en referència a la por del delicte en general) arribava al 25 % de la població de l'Alemanya oriental i al 42 % dels alemanys orientals residents a les ciutats, la qual cosa representa una proporció dues vegades més gran que altres pors referents a una infracció concre-

68. Vegeu LOUIS-GUÉRIN, 1984.

69. Vegeu FERRARO, LAGRANGE, 1987.

70. Vegeu també BILSKY, 1996.

ta. Quant a l'avaluació personal dels riscos, amb prou feines el 10 % de les persones enquestades (dones i homes) consideraven molt probable ser víctimes de violència o agressions sexuals.

En definitiva, podem apreciar altres indicacions que suggereixen que la criminalitat podria constituir un greu problema social per si mateix, com és la freqüència dels comportaments d'evitació de la delinqüència, fenomen que està molt relacionat amb la por del delictes. L'estiu de 1995, entre el 30 % i el 56 % dels alemanys orientals (sense gaires diferències respecte a 1993 en aquest sentit) i entre el 22 % i el 46 % dels alemanys occidentals (una mica menys que el 1993) indicaven que, en general, evitaven els carrers i les places desertes, els transports públics i els grups de joves o estrangers quan ja s'havia fet fosc, per la por de ser víctimes d'un delictes. Gairebé el 10 % de les persones enquestades —sense que hi hagi veritables diferències entre les dues parts d'Alemanya— declaraven que prenen mesures de protecció personals (dotar-se de mitjans d'autodefensa, per exemple). Pràcticament dos terços de les dones enquestades a l'Alemanya oriental i dues cinques parts de les enquestades a l'Alemanya occidental recorrien a comportaments d'evitació (contra només un terç dels homes a l'Alemanya oriental i una cinquena part a l'Alemanya occidental). Això vol dir que prop de la meitat dels alemanys orientals, especialment les dones, limiten les seves sortides nocturnes. En conseqüència, el control social informal a la via pública tendeix a disminuir, amb el consegüent risc de contribuir a la desestabilització i la desintegració de les comunitats.

Quant als resultats de l'enquesta a l'Alemanya oriental, s'observen dos fenòmens que sembla que estan molt lligats al procés de transició social: el sentiment d'inseguretat no està manifestament vinculat al nivell absolut real de la delinqüència, sinó que la por pot augmentar després d'un increment sobtat de la delinqüència violenta. Així, l'existència a l'Alemanya oriental d'un nivell més elevat de la por del delictes es podria explicar perquè es percep que l'augment dels índexs de criminalitat després de la reunificació i la confrontació amb un fenomen de delinqüència fins aleshores gairebé desconegut (i rarament reconegut oficialment) constitueixen una transformació qualitativa de la situació personal de la gent pel que fa a la seguretat.

D'altra banda, el descens de la por a les grans ciutats —en el cas de pors específiques, fins a nivells propers als germanooccidentals— ens indica que el xoc inicial de la confrontació amb la nova expansió de la criminalitat ja ha estat substituït per un procés autoregulat d'adaptació. El grau més alt de la por del delictes a les ciutats de dimensions mitjanes —que no correspon de cap manera a l'existent a les ciutats de dimensions comparables a l'Alemanya occidental i és inusual comparat amb els resultats internacionals obtinguts per la recerca sobre el sentiment d'inseguretat— ens suggereix que hi ha un efecte endarrerit en l'evolució del sentiment d'inseguretat en el procés de transició social a l'Alemanya oriental. Si examinem el perfil de les persones que tenen por de la delinqüència, observem que les que pertanyen a grups de població socialment vulnerables, com ara les dones, la gent gran i els habitants de barris desorganitzats socialment, són les que més pateixen un temor general pel crim i les que

tenen més por dels delictes violents. Entre les dones joves, la por de la violència sexual és la més estesa. En aquest cas, els resultats no presenten diferències notables entre l'est i l'oest del país i corresponen a la hipòtesi de la vulnerabilitat, formulada sobre la base d'altres resultats de recerca, publicats prèviament en altres països occidentals.⁷¹

La vulnerabilitat com a explicació, però, continua essent massa simplista i, fins i tot, pot induir a error si només es basa (empíricament) en variables demogràfiques com ara el sexe o l'edat. Si tornem a situar, per a la seva anàlisi, la por del delicte en un context de vulnerabilitat més ampli o, encara millor, de desigualtat (és a dir, si ens basem en el concepte abans esmentat del medi social —les orientacions sobre valors, estils de vida i estatus socioeconòmic) deduïm explicacions noves i diferenciades.

S'ha descobert que a Alemanya, tant a l'oest com a l'est, les pors més elevades s'expressen en pors socials molt diferents, així com que el sexe i l'edat han perdut part del seu habitual poder explicatiu:⁷² a l'Alemanya occidental els homes de trenta a quaranta anys socialment marginats i passius en la seva tria de valors són els qui expressen més por per la violència, mentre que a l'Alemanya oriental les persones de seixanta anys o més (i, entre aquestes, les dones més que els homes) es mostren més temoroses. Aquestes persones continuen fidels a valors conformistes i políticament conservadors, viuen en estructures socials més estables i tenen un estatus econòmic relativament sòlid. En aquest marc analític tan complex hem apreciat altres factors de certa importància:

- l'experiència de la victimització,
- la transferència d'altres angoixes socials sobre el delicte (estimulada per la informació sobre la criminalitat que ofereixen els mitjans de comunicació) i
- la desorganització dels barris, potser d'una manera més particular.

Els efectes han estat principalment interactius i les variables incloses no es podien entendre gairebé mai com a predictors lineals o causalitats úniques (com se sol creure, però, des d'una perspectiva en què el sentiment d'inseguretat està relacionat amb la victimització, amb problemes socials o de regulació social).

Les víctimes de delictes violents o sexuals expressen una por pel crim que només és lleugerament superior al de les no-víctimes, tant a l'est com a l'oest del país. Només les dones que han sofert violència sexual reflecteixen un nivell una mica més elevat de por. Pel que fa a l'avaluació personal dels riscos, les dades que ens proporcionen les enquestes dels anys noranta han revelat que les víctimes d'un delicte específic perceben més risc de ser un altre cop víctimes d'aquest mateix delicte que les no-víctimes (avaluació dels riscos específics). Així, es pot

71. Vegeu SKOGAN, MAXFIELD, 1981, 69; KILLIAS, 1990; BOERS, 1991, 65.

72. Aquestes anàlisis s'han fet sobre la base d'un model interactiu per a la comprensió de les actituds davant la criminalitat (vegeu BOERS, 1991; BOERS, KURZ, 1997). Aquest model considera el sentiment d'inseguretat com un fenomen social en relació amb tres nivells d'anàlisi: com a regulació interna de les amenaces de l'entorn (nivell personal), en el context de les estructures de barri (mesonivell) i en el de la construcció social del problema de la criminalitat tal com apareix en el discurs públic sobre la delinqüència (macronivell). Les dades s'han analitzat mitjançant la *correspondència múltiple*, un procediment d'anàlisi qualitativa no lineal de dades quantitatives (vegeu GREENACRE, 1984).

concloure que els riscos que es perceben estan relacionats fins a cert punt amb l'experiència personal. La manera d'enfrontar-se a aquestes percepcions i a aquesta experiència varia segons les diferents capacitats físiques, psicològiques i comunicatives, i poden generar un nivell més o menys elevat de por.⁷³ A més, les activitats de les víctimes i les no-víctimes no difereixen gaire pel que fa a la punició, no més a l'est que a l'oest. Les víctimes enquestades defensaven actituds reparadores, fins i tot en referència a la seva pròpia victimització.⁷⁴ Aquests resultats poden fer concloure que els programes de seguretat, que es concentren en la gent gran i les víctimes de violència greu, s'equivoquen de grup objectiu. Independentment, doncs, dels arguments plantejats, difícilment n'hi pot haver prou amb la víctima de la delinqüència per a legitimar per ella mateixa una política penal més repressiva.

Quan s'intenten explicar les pors que genera la delinqüència se suposa sovint que el sentiment (general) d'inseguretat social i política que se sol estendre en els períodes de transformació i de crisi es transfereix a la delinqüència en qualitat de metàsimbol dels problemes socials. Se suposa també que els mitjans de comunicació tenen un impacte considerable pel que fa al cas: tothom sap que tendeixen a exagerar i a dramatitzar l'amplitud i la naturalesa dels delictes violents. Seria molt possible que alguns polítics estiguessin temptats d'acollir favorablement aquesta dramatització de la delinqüència en la mesura que pot fer desviar l'atenció dels ciutadans dels problemes econòmics i socials pendents de solució.⁷⁵ Empíricament, aquests arguments són dubtosos. Segons els resultats de les enquestes entre les víctimes, les persones enquestades, tant a l'Alemanya oriental com a l'occidental, eren majoritàriament capaces de diferenciar la delinqüència dels altres problemes socials quan se'ls demanava que precisessin les seves angoixes i les seves pors. Els qui, per exemple, expressaven la seva inquietud sobre l'atur, la jubilació, els riscos mediambientals, el problema dels sol·licitants d'asil i la manca d'habitatges assequibles o —a l'Alemanya oriental— la desaparició de les antigues solidaritats, així com les pretensions dels alemanys occidentals

73. Malgrat tot, les persones en qüestió no tenen forçosament el risc més elevat de victimització. Aquesta presumpta paradoxa de la por del delicte s'ha observat en un gran nombre d'enquestes: les dones i la gent gran són els que tenen menys risc de victimització, mentre que els qui tenen menys por, sobretot els homes joves, experimenten l'índex més elevat de victimització (vegeu BOERS, 1991, 57). Aquesta afirmació, però, només sembla vàlida en el cas dels delictes violents i no per a l'anàlisi dels delictes sexuals: les dones joves, que són les víctimes més freqüents d'aquests delictes, expressen el nivell més alt de por per la violència sexual. L'any 1993 el 40 % de les persones enquestades entre setze i trenta-quatre anys residents en ciutats de l'Alemanya oriental que declaraven haver estat víctimes d'un delicte, almenys una vegada en els cinc anys anteriors havien comès, a més, com a mínim un delicte en el mateix període. El 18 % de les que havien sofert una victimització almenys quatre vegades reconeixia haver, comès com a mínim, quatre delictes en el mateix període (BOERS, CLASS, KURZ, 1994; vegeu també MAYHEW, ELLIOTT, 1990). Això indica que, per a una proporció considerable de joves delinqüents i de joves víctimes, la hipòtesi d'una simbiosi delinqüent-víctima sembla més adequada que una distinció estricta entre els estils de vida de les víctimes. Aquests resultats no poden sorprendre ni els professionals de la justícia criminal ni els investigadors, si considerem la franja d'edat similar en les dues mostres. Pel que fa a la política criminal, però, aquest fet mai no s'ha tingut realment en compte. Vegeu BOERS, 1995a per a més detalls; també MAXFIELD, 1987; SKOGAN, 1987; LAGRANGE *et al.*, 1992.

74. Vegeu també BOERS, SESSAR, 1991; PFEIFFER, 1993, 74.

75. SMAUS, 1981.

en matèria de propietat immobiliària, no es consideraven necessàriament inquiets pels actes de violència i els delictes sexuals. No obstant això, hi ha hagut una correlació entre les inquietuds socials i la por del delicte només per als enquestats que perceben una desorganització social als seus barris.⁷⁶

Això demostra novament que la desorganització social i la degradació del control social informal en un barri són factors importants en l'anàlisi de la por del delicte.⁷⁷ A més, a l'Alemanya oriental la por pel crim en general i la por per la violència només mantenen una correlació moderada amb la por del futur i els problemes polítics com l'agressivitat i la violència en la societat i l'extremisme de dretes.

Aquesta dada també és vàlida per a dues conseqüències de la criminalitat social: les pors que susciten tant el crim organitzat com l'increment dels índexs de delinqüència. Els enquestats, només a l'Alemanya oriental, que declaraven votar el partit dels Verds o el PDS (el successor del partit comunista) es trobaven en certa manera més inquiets davant el delicte que els electors dels partits conservadors. Cal fer esment d'aquest cas, perquè és possible que la part de la població electoral prevista no sigui la que ha adoptat una visió de la construcció social del crim elaborada per la classe dirigent. A més, també hom pot imaginar que els ciutadans de l'antiga RDA que simpatitzen amb els alternatius o amb l'esquerra perceben el problema de la delinqüència d'una manera totalment diferent que les persones d'esquerres a l'Alemanya occidental, que gairebé sempre donen suport a un enfocament interaccionista en matèria de delinqüència. A l'Alemanya oriental la delinqüència potser no es considera tant una conseqüència dels processos de criminalització com el producte de les diferències de la societat capitalista. Si recordem la RDA, on el nombre de delictes coneguts era insignificant, l'augment dels índexs delictius des de la reunificació es podria considerar aleshores com una de les nombroses errades provocades per la presa de control occidental.

Pel que fa a les relacions entre els mitjans de comunicació i el sentiment d'inseguretat, estudis més sofisticats suggereixen que convindria exposar la hipòtesi d'un impacte mediàtic diferencial. Quan els reportatges sobre criminalitat es refereixen a l'entorn immediat de les persones és previsible un cert efecte mediàtic (per exemple, els articles de la premsa local). En canvi, no hi ha pràcticament cap impacte en els casos de reportatges sensacionalistes sobre esdeveniments no locals,⁷⁸ tal com verifiquen els resultats de la recerca, segons els quals la percepció de l'augment estadístic de la criminalitat no se situa generalment en els barris on resideixen les persones enquestades, sinó a tot Alemanya. Cal subratllar, però, que aquests resultats es basen en estudis efectuats en condicions socials «normals», les de les societats occidentals, en què les persones estan acostumades als mitjans de comunicació des de fa temps. Per tant, aquests resultats potser no són vàlids en un període de transformació social.

76. Aquesta conclusió es basa en l'efecte interactiu de les inquietuds sobre els problemes socials vinculades a la percepció dels desordres socials en els barris.

77. Vegeu també LEWIS, SALEM, 1986; SKOGAN, 1990.

78. Vegeu HEATH, 1984; TYLER, COOK, 1984; WINKEL, VRIJ, 1990; BOERS, 1991, 164.

A la RDA només estaven autoritzats els mitjans de comunicació que controlava l'Estat o el partit. Sobretot en els dos primers anys següents a la reunificació, els mitjans de comunicació de l'est, «nous» i «lliures» —i dirigits majoritàriament per alemanys occidentals—, van poder semblar molt fidels a la realitat, ja que els periodistes finalment podien publicar informació que hauria estat censurada en temps de la RDA. Malauradament no s'ha dut a terme cap investigació sobre l'impacte dels reportatges que tractaven delictes i crims en els primers dos anys següents a la reunificació. Des de l'estiu de 1993 aquest impacte mediàtic a l'Alemanya oriental ja no és tan visible. No s'ha pogut establir cap relació notable entre el tractament d'aquestes dades per part dels diferents mitjans de comunicació i les actituds de delinqüència personals. Només expressaven una mica més de por als alemanys orientals que llegien regularment articles sobre crims i delictes en la premsa diària o que veien un programa policial per la televisió destinat al gran públic que apel·lava a la col·laboració dels espectadors en les investigacions sobre casos no resolts.⁷⁹

Sigui quin sigui l'impacte del tractament mediàtic de la delinqüència, té un paper important en el debat polític sobre el delicte. Per als mitjans de comunicació, els reportatges sobre els crims i els delictes tenen per damunt de tot un valor comercial. En canvi, la classe política, la policia i les autoritats administratives poden extreure'n arguments per legitimar les seves reaccions davant la criminalitat i els programes de prevenció de la delinqüència. Aquests programes, al seu torn, tenen un cert valor per ells mateixos als ulls dels mitjans de comunicació, que se'n serveixen per a introduir un debat amb el títol *Què fan els nostres polítics per a combatre el crim?* Scheerer⁸⁰ va qualificar aquest procés de «circuit de reforç polític i mediàtic».

6. LA INVESTIGACIÓ SOBRE ELS TIPUS ESPECÍFICS DE DELINQÜÈNCIA

La recerca criminològica a Alemanya també ha hagut d'analitzar certs fenòmens de criminalitat específics. Entre aquests darrers hi ha els delictes sexuals,⁸¹ la violència,⁸² els delictes mediambientals i econòmics,⁸³ els atacs a la propietat, la violència domèstica i els maltractaments a menors,⁸⁴ les infraccions de la legislació sobre estupefaents, els delictes contra la seguretat del trànsit i la corrupció.⁸⁵ Sembla que el fenomen del crim organitzat ha adquirit certa importància a tots els nivells de la transició social, especialment a l'Europa de l'Est i a Rússia.⁸⁶ Malgrat els nombrosos esforços que s'han fet, encara no

79. Es presenten casos criminals greus i no resolts als telespectadors i se'ls sol·licita que col·laborin amb la policia en les seves investigacions.

80. SCHEERER, 1978.

81. KRÖBER, DAHLE, 1998.

82. HEITMEYER, 1995; BÖTTGER, 1998.

83. HOCH, 1994.

84. WETZEL, 1997.

85. RAUTENBERG, 1998.

86. RAITH, 1994.

som capaços de definir clarament aquest fenomen,⁸⁷ per això els resultats i les dades amb fonament científic són, en aquest àmbit, encara molt limitats. El que sabem sobre el crim organitzat es desprèn principalment de recerques periodístiques sobre els casos més espectaculars, així com d'informes anuals, publicats des de 1991 pel Bundeskriminalamt, sobre les persones sospitoses de pertànyer a xarxes criminals o sobre els delictes i els crims comesos per aquestes xarxes. Els estudis esmentats en la introducció s'afegeixen a aquest quadre de descripcions parcials del crim organitzat. Ara bé, encara falta un concepte teòric convincent que cobreixi alhora els vincles aparents entre l'hampa i la classe dirigent i miri d'integrar l'enfocament dels mercats i el de l'empresa. La recerca ha revelat, a més, les immenses dificultats a què s'enfronten les temptatives d'efectuar investigacions de camp sobre els problemes relacionats amb la delinqüència organitzada.⁸⁸

El tràfic d'estupefaents i el consum de drogues continua ocupant un lloc important entre els temes de la recerca criminològica, igual que la delinqüència vinculada a la toxicomania.⁸⁹ Pel que fa al consum de substàncies il·lícites, els joves de l'Alemanya oriental no han arribat als de l'occidental, en els anys noranta, pel que fa a incidència i prevalença.⁹⁰ L'any 1993 el 25 % dels alemanys occidentals de setze a vint-i-nou anys, davant el 6 % de les persones en la mateixa franja d'edat a l'est, declarava haver consumit ja cànem o productes derivats. El 1991 la proporció corresponent era del 3 % a l'est (no s'havia denunciat el consum de drogues dures). El 1995 la policia germanooccidental va registrar més de cent cinquanta-vuit mil infraccions de la legislació sobre estupefaents, mentre que només n'hi va haver tres mil cinc-cents noranta-sis a l'Alemanya oriental (unes dues mil quatre-cents més que el 1993).⁹¹ Ens podríem basar en aquestes diferències per a considerar que els valors i l'arrelament dels estils de vida propis de l'herència socialista han contribuït a preservar els joves germanoorientals de les incitacions al consum d'estupefaents. A més, atesa l'evolució del consum de drogues a l'Europa occidental, no hi ha motius per a pensar que el consum d'heroïna es podria estendre a l'Alemanya oriental: les condicions de l'epidèmia d'heroïnomania que va tenir lloc en els anys setanta a l'oest encara no s'han observat a l'est. Seria possible, en canvi, que les transformacions a l'Europa occidental en les formes de consum de drogues (amb la creixent popularitat de les amfetamines, sobretot de l'èxtasi) afectessin també l'est.

En els anys noranta, el consum de drogues il·legals i els problemes de drogues també han cridat l'atenció de l'opinió i dels poders públics. Davant les diferències significatives entre les polítiques a Europa i a la mateixa Alemanya respecte a la droga, la recerca d'avaluació s'ha servit d'aquestes diferències com a experiències de dimensions naturals. Els estudis internacionals comparats sobre

87. Vegeu KERNER, 1995.

88. OHLEMACHER, PFEIFFER, 1997.

89. RAUTENBERG, 1998.

90. SIMON *et al.*, 1997.

91. Bundeskriminalamt, 1996, 238.

l'aplicació de les legislacions, pel que fa a estupefaents i consum il·legal de drogues, no solament són interessants des del punt de vista metodològic, sinó també, sobretot, des de la perspectiva de la posada en marxa d'una política. Reuband⁹² compara les polítiques alemanya i holandesa en matèria de droga, així com els seus resultats, per tal de deduir conclusions vàlides sobre la correlació entre l'elaboració i la posada en pràctica d'una política en aquest àmbit, d'una banda, i diversos indicadors que descriguin l'amplitud del problema i els resultats de les polítiques sobre drogues, de l'altra. En un article publicat el 1995, Reuband va confirmar els resultats d'aquest estudi: l'índex de consum de drogues entre els joves i la freqüència dels problemes de drogues no són manifestament dependents del tipus de política adoptada per un país. L'índex d'usuaris de drogues entre els joves i la importància dels problemes que en deriven depenen de variables diferents de les que habitualment es consideren per a la posada en pràctica de les polítiques oficials en un país. L'objectiu principal en l'àmbit de la recerca d'avaluació comparada ha estat —i encara ho és— l'examen de les diferències entre aquestes polítiques per a establir causalitats entre alguns dels seus elements i diversos tipus de problemes associats al consum de drogues. Quant als objectius d'aquestes polítiques, cal destacar que l'objectiu principal dels sistemes de control en matèria de drogues és la protecció de la salut pública. Tanmateix, és evident que aquest objectiu és massa complex perquè sigui tractat seriosament en el marc de la recerca avaluativa. Encara que la millora de la salut pública constitueix l'objectiu d'aquestes polítiques, és evident que al darrere hi ha un potencial polític o ideològic més fort que la simple determinació d'objectius clars i precisos per a la recerca avaluativa. El primer pas que cal fer en la concepció d'una recerca avaluativa en l'àmbit de les polítiques sobre drogues consisteix a tractar el problema de la determinació operativa de la salut pública. El fet de possibilitar la recerca avaluativa comporta l'intent de remetre el concepte de salut pública a subàmbits, més fàcils d'estudiar per part dels investigadors, i la simplificació d'objectius de les polítiques en matèria de drogues.

Entre els indicadors que fa servir l'avaluació s'examinen prioritàriament les estadístiques sobre l'amplitud del consum de drogues. Tot seguit s'indica el nombre de toxicòmans. Un altre dels indicadors és el pas de les drogues toves a les drogues dures (teoria del trampolí). Els índexs de defuncions degudes a drogues il·legals ocupen també una posició d'especial importància en els càlculs sobre l'amplitud dels problemes associats a la droga. Recentment el consum *dur* de drogues toves també ha estat objecte de diversos treballs. En definitiva, els problemes sanitaris atribuïbles a les drogues il·legals —com ara ingressos en urgències hospitalàries, en establiments psiquiàtrics, etc.— constitueixen una part significativa del concepte de problemes associats a la droga. Aquestes variables s'elaboren regularment per a emprar-los com a indicadors del problema de la droga. L'amplitud d'aquest darrer, mesurat segons la dimensió dels indicadors, s'utilitza aleshores com a mesura del seu impacte en la salut pública. Aquests indicadors són de fàcil accés en les enques-

92. REUBAND, 1992.

tes públiques i en la part de les estadístiques oficials relatives a la salut i a la criminalitat. Es pot observar, respecte a aquesta mena d'enfocament de l'avaluació de les polítiques sobre drogues, que hi ha massa variables independents i interferents, que no hi ha un concepte teòric sòlid del problema de la droga (de la mateixa manera que tampoc no n'hi ha de la intervenció política en aquest àmbit) i, en definitiva, que els resultats d'aquestes avaluacions es poden resumir en una absència d'efectes o, si més no, en una absència d'efectes sistemàtics.

En relació amb la seguretat viària i la conducció sota l'efecte de tòxics també s'han fet treballs de recerca. Probablement, en el context de la reunificació cal cercar els motius d'aquests treballs en les diferències aparents entre els sistemes de control de la circulació viària entre l'est i l'oest d'Alemanya.⁹³ La recerca relacionada amb les actituds que cal adoptar per a resoldre els problemes de circulació es basa en models una mica diferents a l'est i a l'oest. Mentre que els alemanys orientals consideren que el millor mitjà per a reduir els problemes de circulació i millorar la seguretat viària consisteix a arreglar les infraestructures viàries (construint carreteres, organitzant unitats d'urgència i controlant més la tecnologia de l'automòbil), els alemanys occidentals estan convençuts que tot radica en l'educació i la formació dels conductors. A totes dues parts del país es considera que el control policial de la circulació té una importància secundària.

La disparitat d'actituds entre l'opinió pública pel que fa a la conducció en estat d'embriaguesa és particularment notable quan es comparen les opinions sobre els índexs d'alcoholèmia: mentre que el 80 % dels alemanys orientals està a favor d'una llei que limiti a 0,5 grams per litre de sang l'alcoholèmia autoritzada al volant, només el 54 % dels alemanys occidentals expressen una opinió similar.⁹⁴ El gruix dels treballs d'investigació efectuats sobre el trànsit es concentra en els perills i els riscos generats pel conductor, el vehicle o les situacions de circulació concretes. Entre els riscos que han estat objecte de més atenció, tant en la recerca en psicologia com en altres disciplines, el tema del consum habitual d'alcohol ocupa la primera posició. La major part de la documentació i dels treballs de recerca sobre la seguretat viària està relacionada amb l'alcohol al volant. I no cal dir que hi ha sistemes de creences, en la majoria de les societats, que veuen en l'alcohol l'origen de tota mena de problemes socials.

Avui en dia és el cànem el que rep una atenció suplementària com a substància que pot contribuir a incrementar els riscos d'accidents, com a resposta a un debat sobre la seva despenalització. En el decurs d'aquest debat es va subratllar en particular que els mecanismes posats en pràctica per a detectar l'alcoholèmia, avaluar la incidència del consum d'alcohol en la conducció, etc. no es poden aplicar en els casos del cànem. Encara que la qualificació de la infracció de conduir sota l'efecte de substàncies tòxiques i la posada en pràctica del seu control s'orienten en primer lloc a l'alcohol, la formulació de la llei no es limita a la intoxicació alcohòlica, sinó que afecta altres substàncies tòxiques. A part dels medica-

93. SCHÖCH, 1996.

94. HAAS *et al.*, 1991.

ments,⁹⁵ són les substàncies prohibides, sobretot el cànem, les que han rebut una atenció especial. Mentre que en els anys setanta i vuitanta el debat sobre els riscos associats al consum del cànem feia palès el seu paper iniciador en l'escalada cap a l'heroïna i altres drogues dures, en els anys noranta s'examinen els riscos que comporta el consum del cànem per a la seguretat viària.⁹⁶ Aquesta darrera s'ha convertit manifestament en un argument central del debat sobre l'actitud que cal adoptar davant el consum de cànem en la societat.

El delicte de la conducció en estat d'intoxicació també s'ha examinat en relació amb els programes de desintoxicació amb metadona.⁹⁷ Els tractaments amb metadona es van iniciar en la segona meitat de la dècada dels vuitanta, en resposta de l'amenaça que comportava la sida. Posteriorment, aquests programes van experimentar una extensió considerable en centenars de *länder* de la RFA. Si fem cas d'alguns resultats de recerques sobre la seguretat viària, els pacients dependents de la metadona s'haurien de considerar sistemàticament incapaços d'agafar el volant, encara que, d'altra banda, es digui que els efectes dels tractaments amb metadona en la seguretat viària encara no es coneixen suficientment.⁹⁸ Les dades que es desprenen dels controls policials a les carreteres (orientats específicament a períodes horaris de risc, com la nit i la sortida de les discoteques) revelen que rarament es troben substàncies prohibides. L'any 1995 la policia bàvara va controlar tres-cents vuitanta-un mil vehicles, en el marc del programa de vigilància dels eixos viaris especialment perillosos. Pel que fa als conductors, l'1,5 % conduïen sota els efectes de l'alcohol, mentre que el 0,04 % conduïen sota els efectes de drogues il·legals.

En les enquestes s'ha estudiat la dimensió subjectiva dels riscos en carretera com a element implicat en el problema del sentiment d'inseguretat. A més, la recerca sobre el trànsit s'ha dedicat a detectar els riscos. En aquest cas, constatem que la classificació dels riscos associats al trànsit depèn de la manera com es presenten en els formularis d'enquesta, així com del nombre i del tipus de situacions de risc. Sembla que aquestes enquestes es mostren selectives en matèria de tria dels principals riscos incorreguts en la carretera, la qual cosa suscita reaccions essencialment cognitives. Encara que aquestes percepcions semblen relativament estables en el temps,⁹⁹ alguns estudis recents d'investigació comparativa indiquen que els riscos en carretera, a l'Alemanya occidental, ocupen el quart lloc en una llista de divuit situacions de risc, mentre que els riscos en què incorren els vianants ocupen el tercer lloc a l'Alemanya oriental. Aquestes classificacions no sorprenen gens, ja que la probabilitat d'implicació en un accident de trànsit és manifestament molt elevada: l'any 1991, el 13 % dels alemanys occidentals i el 10 % dels alemanys orientals declaraven haver estat implicats en un accident de trànsit en els dos anys anteriors a l'entrevista. Els problemes mediambientals, així com

95. ULBRICHT, 1990.

96. KREUZER, 1993.

97. BRATZKLE, 1993.

98. BRATZKLE, 1993.

99. TRACKE, 1995.

els problemes de delinqüència i de drogues, ocupen, si més no a l'oest, una posició molt anterior als problemes de trànsit.

7. LA RECERCA SOBRE LA JUSTÍCIA CRIMINAL, LA POLÍTICA JUDICIAL I ELS ACTORS

En els anys noranta diversos temes van pujar al rang d'àmbits de recerca, entre els quals cal esmentar la violència familiar i la intervenció de la política en els conflictes domèstics.¹⁰⁰ Les conclusions que s'extreuen d'aquests dos treballs reflecteixen una petició a favor de la investigació policial per part de les víctimes de la violència domèstica. Tanmateix, sembla que les víctimes només volen la intervenció dels policies en qualitat de mediadors dels conflictes sobre el terreny, no necessàriament per a iniciar un procediment penal. A més, els resultats mostren que el 84 % dels casos d'aquest tipus que la policia ha transmès a la fiscalia ha estat arxivat posteriorment sense ser sotmès a judici.

Tal com s'ha esmentat abans, també han estat objecte d'estudi el paper de les dones en la policia i els problemes que planteja la seva presència en el cos policial. Actualment la policia està involucrada en un procés d'ajustament a noves exigències. Entre els seus nous objectes, la qualitat del servei prestat té un paper preponderant. S'han engegat diversos programes en les forces policials —en el marc de les enquestes generals sobre les víctimes i la delinqüència— per donar resposta a les demandes dels ciutadans, a les seves percepcions i les seves actituds, per tal d'ajustar el treball de la policia a les necessitats dels barris. En general, aquests estudis es refereixen al sentiment d'inseguretat, la victimització, la percepció de «punts calents» als barris, els criteris d'avaluació de les prestacions policials, l'avaluació de les operacions policials i la dels altres organismes de seguretat, públics o privats. Aquestes dades s'haurien de fer servir en l'elaboració de línies directrius per al funcionament de la policia davant la ciutadania.¹⁰¹

La investigació ha tractat la qüestió del ministeri públic, essencialment des de la perspectiva del poder de decisió del fiscal i de l'increment dels poders de l'acusació en el decurs de les darreres dècades. La recerca criminològica s'ha interessat per l'equitat en la tria d'iniciar o no diligències, així com en la utilització de les multes transaccionals. Els estudis subratllen enormes diferències en matèria de diligències,¹⁰² especialment en els casos de drogues.¹⁰³ L'organització del ministeri públic també ha estat objecte de treballs de recerca.

Encara que a Alemanya el debat sobre les sancions i la cerca de penalitats més ben adaptades es remunten al segle XIX,¹⁰⁴ sembla evident que les qüestions més complexes encara no s'han resolt. Per aquest motiu les disparitats de les condemnes i la cerca de mitjans que les redueixin realment sempre es consi-

100. STEFFEN, POLZ, 1991; KOETZ, FELTES, 1997.

101. MÜLLER *et al.*, 1998.

102. HEINZ, STORZ, 1992; MÄNNLEIN, 1992.

103. AULINGER, 1997.

104. Vegeu, per exemple, KRAEPELIN, 1880.

deren reptes conceptuals i polítics, tant per part dels juristes com per part dels criminòlegs.¹⁰⁵ Al llarg dels darrers quinze anys, la recerca internacional sobre la forma de sanció s'ha concentrat en l'equitat i les disparitats de les penes dictades, així com en el fet d'haver de justificar les penes dictades. Les resolucions en matèria de sancions, però, encara constitueixen només una petita part del poder de decisió en el si dels sistemes de justícia criminal que es podrien associar a les disparitats i a la discriminació en el tractament de la delinqüència. La importància creixent de les pràctiques alternatives i de les gestions no penals abans esmentades mostra clarament la pertinença d'adoptar el punt de vista d'un sistema quan s'estudien la forma de sanció i les seves conseqüències.¹⁰⁶

Els resultats d'un estudi de primera magnitud sobre les condemnes, basat en un enfocament comparatiu que comprèn Àustria i Alemanya, revelen que una proporció considerable de les variacions en les condemnes acordades es pot explicar per un nombre limitat de factors essencialment relacionats amb la gravetat del delictes.¹⁰⁷ En els casos de robatori amb escalament, els antecedents judicials contribueixen significativament a explicar aquesta variació. En els casos de robatori amb violència, prop del 50 % de les variacions s'expliquen pel grau de violència en qüestió, els danys soferts per la víctima i l'ús eventual d'una arma. Un terç de les variacions registrades en les condemnes per violació es podria explicar per la gravetat dels danys físics soferts per la víctima, el grau d'agressió sexual i el paper de la víctima en els moments previs a l'execució de l'acte criminal. Aproximadament un 40 % de les variacions en les penes dictades per a sancionar robatoris amb escalament s'explicava pel nombre de robatoris amb escalament atribuïts a l'acusat i els seus antecedents judicials. Així, una proporció gens menyspreable de les variacions en les condemnes dictades pels tribunals només es pot explicar per la variació d'alguns criteris de sanció. Per tant, s'exclou que les diferències d'actituds o de percepcions puguin donar raó d'una proporció significativa d'aquestes variacions. Els resultats exclouen així mateix que la variació per regions —que pot ser producte de diferències en la manera de condemnar entre jurisdiccions diferents— sigui significativa. De fet, la variació regional, que es pot observar comparant els veredictes pronunciats pels diferents tribunals sotmesos a aquest estudi, es pot explicar per les diferències en les característiques del delictes jutjat i del delinqüent. El mateix es pot dir per a explicar la variació de les sancions dictades en el si de la mateixa jurisdicció durant el període de tres anys cobert per aquest estudi. L'anàlisi de les condemnes es va estendre aleshores a la qüestió de saber si les variables representatives dels criteris extrajurídics influïen en les decisions preses i els veredictes. Així doncs, s'han testat hipòtesis sobre les conseqüències que podria tenir l'estatus (sexe, pertinença a una minoria ètnica o a una classe social). Aquestes variables s'han introduït en l'anàlisi de regressió, per tal de considerar la seva capacitat relativa per a explicar les variacions en les condemnes

105. PFEIFFER, OSWALD, 1989; ALBRECHT, 1994.

106. ALBRECHT, 1994.

107. PALLIN *et al.*, 1989.

dictades pels tribunals. Cap d'aquestes variables (sexe, origen ètnic o classe social) no representa més que correlacions insignificants en els dos països. En principi, sembla que algunes de les disparitats constatades en les condemnes acordades pels tribunals estan associades al sexe o als orígens ètnics o socials, però de fet corresponen a diferències en els antecedents judicials i, en particular, a diferències en les variables de gravetat dels delictes.

En els anys noranta, la recerca sobre la sanció també s'ha referit a la justícia penal de menors. Hem investigat per a saber si les decisions preses durant els procediments i al final dels processos, en el cas de delinqüents menors, depenien de la gravetat dels delictes o si les característiques personals i socials tenien un paper cabdal a l'hora de dictar les sancions en contra seva (tal com exigeix la legislació penal sobre menors). Els resultats de la investigació són ambigus.¹⁰⁸ Tot i que sembla que la gravetat dels delictes és un factor clau en matèria de justícia de menors, l'emergència de diferents penes alternatives per a menors ha pogut contribuir a l'increment de les desigualtats, per poc que la decisió es basi més en la personalitat del delinqüent que en les característiques del delicte.¹⁰⁹

La recerca sobre les penes ha optat per dues qüestions de màxima importància: en primer lloc, els treballs empírics sobre el sistema penitenciari i els règims carcararis;¹¹⁰ en segon lloc, el problema de l'avaluació dels tractaments i altres serveis disponibles durant la presó i després de la presó, tal com s'ha estudiat en els anys noranta.¹¹¹

També s'ha posat èmfasi en l'estudi de l'aplicació de les polítiques relacionades amb les víctimes, sobretot en la mediació entre víctima i delinqüent i en la reparació.¹¹² Les enquestes entre les víctimes van revelar de seguida que la víctima té un paper central en la definició d'allò que entra en el sistema judicial, fins al punt que podria ser qualificada de «porter» del sistema. Per això s'han dedicat considerables esforços d'investigació a l'anàlisi de la denúncia i també, d'una manera general, a les interaccions entre les víctimes i els policies en el moment de presentar la denúncia.¹¹³ Encara que el gruix de la recerca dedicada a l'anàlisi del paper de porter del sistema judicial que compleixen les víctimes estigui basat en una qüestió de mesurament de la delinqüència o en la qüestió de saber com se'n surten les víctimes, s'aprecia un gir en l'orientació dels treballs de recerca, així com una temptativa d'anar més enllà de les simples propietats funcionals dels comportaments de denúncia per a examinar la qüestió de les necessitats que expressa la víctima en denunciar a la policia un acte de delinqüència o d'un altre tipus.¹¹⁴ La recerca sobre els motius de denúncia demostra que les víctimes de delictes consideren la policia més aviat com un organisme d'intervenció en situació de crisi i que la solució immediata de conflictes o la indemnització immediata

108. LUDWIG-MAYERHOFER, RZEPKA, 1998.

109. LUDWIG-MAYERHOFER, RZEPKA, 1998, 37.

110. DÜNKEL, 1992; DÜNKEL, VAGG, 1994; GEISSLER, 1991; GROSCHE, 1995.

111. ORTMANN, 1993; vegeu també els resums a KRÖBER, DAHLE, 1998.

112. PFEIFFER, 1997.

113. KÜRZINGER, 1978.

114. ROSELLEN, 1980.

se situen en les primeríssimes posicions de les motivacions de les persones que denuncien delictes.¹¹⁵

Hi ha una altra qüestió de màxima importància que ha cridat l'atenció dels investigadors en aquests darrers anys: el paper de la víctima en el procediment criminal i l'avaluació de les polítiques posades en pràctica per millorar la seva situació.¹¹⁶ Molts crítics declaren que les víctimes (de delictes) han estat marginades, tant en el sistema judicial com en la legislació penal, i que el sistema no s'ha adaptat a les seves necessitats més urgents, sinó que es preocupa principalment de castigar els delinqüents. Actualment alguns investigadors treballen en una avaluació dels esforços legislatius per a donar més pes a les víctimes en els procediments penals i per a oferir més possibilitats d'examinar els seus interessos i exigències, econòmiques o d'altra mena.¹¹⁷ Els resultats mostren que, malgrat els estímuls oficials, els tribunals continuen essent més aviat reticents a gestionar problemes de dret civil en el marc de la justícia penal.¹¹⁸

El tema de la víctimització i les condemnes es pot dividir en dues vies de recerca: la primera es refereix al que la víctima vol realment en matèria de sanció penal adaptada al que ha sofert, mentre que la segona estudia els efectes que poden tenir la personalitat de la víctima o l'impacte del delicte en la víctima sobre el tipus i la severitat de la sanció penal. La recerca sobre les actituds generals cap a les sancions penals ha produït un volum considerable de dades, en què destaca en particular que el nivell educatiu és un factor determinant de primera magnitud en l'acceptació de les diferents sancions i que els nivells educatius baixos estan associats a l'exigència de sancions més severes. Els resultats de la recerca indiquen que en general els individus que han experimentat la víctimització no es mostren més punitius que els altres, encara que els grups de víctimes que han sofert violència estan a favor de sancions més severes.¹¹⁹ A més, la investigació sobre les condemnes ha revelat que les característiques relacionades amb les víctimes s'inclouen entre els factors més importants de determinació de la pena. El valor de la propietat perduda, en els casos de robatori, i els danys físics infligits a les víctimes de delictes violents són, a més dels antecedents judicials, els factors més determinants de predicció del tipus i la severitat de les condemnes acordades pels tribunals. La relació víctima-delinqüent té un paper molt important en les condemnes dictades contra els delinqüents sexuals.¹²⁰ Com més estreta és la relació entre la víctima i el delinqüent més clement és la sentència.

Alguns resultats d'investigació relacionats amb la funció de la víctima en el sistema penal surten de l'àmbit estricte de la victimologia i provenen de la ciència forense, que, com a disciplina més antiga, s'interessa des de fa temps per les víctimes. Un dels problemes essencials del dictamen forense està relacionat amb la

115. SESSAR, 1992.

116. Vegeu, per exemple, BUSSE *et al.*, 1996; KAISER, 1992; KILCHLING, 1995.

117. KAISER, 1992.

118. ALBRECHT, 1990.

119. SESSAR *et al.*, 1986; BOERS, SESSAR, 1991.

120. ALBRECHT, 1994.

credibilitat —no solament dels testimonis, sinó també de les víctimes, en qualitat de testimonis—, amb la manera com es pot establir el dictamen i amb les deformacions dels fets que poden interferir en el testimoni.¹²¹ Malauradament, algunes dades que es desprenen d'aquests treballs de recerca s'han utilitzat menys (per exemple, les relatives a la percepció que la víctima té del delinqüent i del delictes en qüestió).

L'evident incapacitat del sistema per a oferir una reparació adaptada a les víctimes ha comportat la introducció en la legislació de disposicions que en certes condicions atorguen una indemnització a les víctimes de delictes violents. L'avaluació d'aquest règim d'indemnització ha donat uns resultats que subratllen la deficiència dels efectes constatats.¹²² Poques víctimes han rebut realment una indemnització i és evident que el procediment genera greus obstacles. L'interès comú i ben entès dels professionals i els funcionaris pel bon funcionament d'aquesta estratègia (més aviat nova) de reconciliació entre víctima i delinqüent ha fet desplegar, tant per part d'associacions no governamentals com per part de les autoritats judicials, més de vint programes model des de mitjan anys vuitanta. L'avaluació d'aquests programes mostra que, com a mitjana, quatre de cada cinc casos en què es proposava la reconciliació entre víctima i delinqüent es consideren positius. La reconciliació entre víctima i delinqüent, a més, ha estat objecte d'un debat crític, per exemple pel que fa als efectes d'ampliació de la xarxa (*net widening*), ben coneguts d'ençà del debat sobre les alternatives.¹²³ Els problemes relacionats amb els drets de l'acusat en el marc del procediment penal també s'examinen, en la mesura que els acords que resulten, en matèria de reparació, de les mediacions entre víctima i delinqüent sense participació judicial es presenten com a contraris en la presumpció d'innocència.¹²⁴

La compensació i la reparació, en el decurs de l'última dècada, han interessat els investigadors des d'un altre punt de vista. Es tracta de saber si la reparació pot actuar com a sanció penal adaptada i viable per ella mateixa.¹²⁵ Els qui proposen fer de la reparació una sanció de ple dret es basen en dades recollides durant una enquesta sobre la predilecció de certs tribunals per diferents tipus de reaccions. Aquestes dades mostren que una gran majoria de les persones enquestades declara que la reparació podria ser una reacció suficient en molts casos de delictes.¹²⁶ Els recents resultats en psicologia experimental han confirmat els resultats previs sobre la satisfacció de les víctimes amb les reparacions obtingudes, encara que possessin en dubte la bona voluntat dels delinqüents per a sotmetre-s'hi.¹²⁷

Mentre que aquests canvis es limiten al marc del dret penal i de la justícia criminal, altres treballs de recerca relacionats amb la reconciliació i la mediació entre

121. KÖHNKEN, 1990; RASKIN, STELLER, 1989.

122. VILLMOW, PLEMPER, 1987.

123. Per a un resum, vegeu PFEIFFER, 1997.

124. KANDZIELA, 1989; KAISER, 1992.

125. ALBRECHT, 1990.

126. SESSAR *et al.*, 1986; BOERS, SESSAR, 1991.

127. HOMMERS, 1991.

víctima i delinqüent ultrapassen el mateix dret penal. Des d'aquest punt de vista —la perspectiva abolicionista— s'ha dit que la reconciliació i la mediació entre víctima i delinqüent podrien substituir generalment el dret penal i la justícia criminal, si es considera que els conflictes són béns, igual com les possessions personals,¹²⁸ i poden complir funcions positives en termes de més grau de participació, de reforç de les institucions i dels procediments democràtics, etc.

Pel que fa al punt de vista contrari, cal buscar-lo en l'argument que els conflictes criminals només generen angoixa, tant per a la víctima com per al delinqüent. El paper que hi pot tenir la mediació, des d'aquesta perspectiva, és més aviat limitat, pel risc d'escalada i d'explotació del més feble inherent a tot conflicte informal que es resolgui fora de l'esfera del dret penal. La recerca sobre el potencial que presenta la reconciliació entre víctima i delinqüent subratlla també els límits d'un enfocament d'aquest tipus. Podríem demostrar que —tot i que les actituds favorables a la mediació siguin majoritàries en els sondejos d'opinió— les víctimes de la violència i els grups de víctimes que se senten greument afectades pels delictes en què s'han vist involucrades sostenen la reacció penal. A més, la recerca experimental ha publicat resultats previsibles a partir de l'anàlisi de les relacions entre comportaments i actituds. Encara que les víctimes reals de la delinqüència presenten —en una proporció gens menyspreable—, una actitud positiva quan se'ls pregunta si acceptarien, en general, posar-se en contacte amb el delinqüent i iniciar una mediació, en realitat només un grup molt més reduït de les víctimes accepta una oferta d'aquesta mena quan se'ls fa un plantejament concret.¹²⁹

BIBLIOGRAFIA

- AHLF, E.H. «Ausländerkriminalität in der Bundesrepublik Deutschland nach Öffnung der Grenzen». *Zeitschrift für Ausländerrecht*, 1994, 132-138.
- ALBRECHT, H.J. «Particular difficulties in enforcing the law arising out of basic difficulties with regard to highly sensitive kinds of crime». *Interactions Within the Criminal Justice System*. A: Consell d'Europa [ed.]. Estrasburg: 1987, 43-81.
- ALBRECHT, H.J. «Kriminologische Perspektiven der Wiedergutmachung. Theoretische Ansätze und empirische Befunde». A: ESER, A.; KAISER, G.; MADLENER, K. [ed.]. *Neue Wege der Wiedergutmachung im Strafrecht*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1990, 43-72.
- ALBRECHT, H.J. *Der (auch kommerzielle) Handel mit Kindern*. Bonn: Burg-Verlag, 1994.
- ALBRECHT, H.J. *Strafzumessung bei schwerer Kriminalität*. Berlín: Duncker & Humblot, 1994.
- ALBRECHT, H.J. «Dangerous criminal offenders in the German criminal justice system». *Federal Sentencing Reporter*, 1997a, 10, 3, 69-73.

128. CHRISTIE, 1995.

129. Voss, 1989.

- ALBRECHT, H.J. «Ethnic minorities, crime, and criminal justice in Germany» A: TONRY M. [ed.]. *Ethnicity, Crime and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives*. Chicago: The University of Chicago Press, 1997b, 31-100.
- ALBRECHT, H.J.; ARNOLD, H. «Research on victimization and related topics in the Federal Republic of Germany. A selection of research problems and results». A: KAISER, G.; KURY, H.; ALBRECHT, H.J. [ed.]. *Victims and Criminal Justice. Victimological Research: Stocktaking and Prospects*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1991, 37-54.
- ARNOLD, H. «Die deutsche Vereinigung und der Prozess der gesellschaftlichen Veränderungen: Zum (möglichen) Beitrag einer vergleichend orientierten viktimologischen Forschung». A: KURY, H. [ed.]. *Gesellschaftliche Umwälzung. Kriminalitätserfahrungen, Straffälligkeit und soziale Kontrolle*. Friburg: Edition Iuscrim, 1992, 291-330.
- AULINGER, S. *Rechtsgleichheit und Rechtswirklichkeit bei der Strafverfolgung von Drogenkonsumenten. Die Anwendung von §31a BtMG im Kontext anderer Einstellungsvorschriften*. Baden-Baden: Nomos-Verlagsgesellschaft, 1997.
- BECK, U. «Der Konflikt der zwei Modernen». A: ZAPF, W. [ed.] *Die Modernisierung moderner Gesellschaften*. Frankfurt / Nova York: Campus-Verlag, 1991, 40-53.
- BECKER, H.S. *Outsiders. Studies in the Sociology of Deviance*. Nova York, 1963.
- BECKER, U.; BECKER, H.; RUHLAND, W. *Zwischen Angst und Aufbruch. Das Lebensgefühl der Deutschen in Ost und West nach der Wiedervereinigung*. Düsseldorf, Viena, Nova York, Moscou: ECON-Verlag, 1992.
- BERGHAUS, G. et al. *Methadonsubstitution und Verkehrssicherheit. Eine empirische Untersuchung, Berichte der Bundesanstalt für Strassenwesen*. Heft M 18, Bergisch Gladbach, 1993.
- BILSKY, W. «Die Bedeutung von Furcht vor Kriminalität in Ost und West». *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 79, 1996, 357-371.
- BILSKY, W.; WETZELS, P.; MECKLENBURG, E.; PFEIFFER, Ch. «Subjektive Wahrnehmung von Kriminalität und Opfererfahrung». A: KAISER, G.; JEHL, J.M. [ed.]. *Kriminologische Opferforschung. Neue Perspektiven und Erkenntnisse*. Teilband II. Heidelberg: Kriminalistik Verlag, 1995, 73-106.
- BLASIUS, D. «Sozialgeschichte der Kriminalität». A: KAISER, G. et al. [ed.]. *Kleines Kriminologisches Wörterbuch*. 3a ed. Heidelberg: 1993, 490-495.
- BOERS, K. *Kriminalitätsfurcht. Ein Beitrag zum Verständnis eines sozialen Problems, Über den Entstehungszusammenhang und die Folgen eines sozialen Problems*. Pfaffenweiler: Centaurus, 1991 (inclou un resum en anglès).
- BOERS, K. «Kriminalitätsfurcht». A: *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 76, 1993, 65-82.
- BOERS, K. «Sozialer Umbruch, Modernisierung und Kriminalität» A: PETERS, H. [ed.]. *Wandel von Abweichung und Kontrolle im vereinigten Deutschland. Sonderband der Zeitschrift Soziale Probleme*. Pfaffenweiler: Centaurus, 1995.
- BOERS, K. «Kriminalitätseinstellungen und Opfererfahrungen». A: KAISER, G.; JEHL, J.M. [ed.]. *Kriminologische Opferforschung. Neue Perspektiven und Erkenntnisse*. Teilband 2: *Verbrechensfurcht und Opferwerdung*. Heidelberg: Kriminalistik, 1995a, 3-36.

- BOERS, K. «Sozialer Umbruch und Kriminalität in Deutschland». A: *Monatsschrift für Kriminologie*, 79, 1996, 314-337.
- BOERS, K.; CLASS, M.; KURZ, P. «Self-reported delinquency in Germany after the reunification». A: JUNGER-TAS, J.; TERLOUW, G.J.; KLEIN, M.W. [ed.]. *Delinquent Behavior among Young People in the Western World*. Amsterdam, Nova York: Kugler Publications, 1994, 343-353.
- BOERS, K. et al. [ed.]. *Sozialer Umbruch und Kriminalität in Deutschland, Mittel-und Osteuropa*. Bonn: Forum, 1993.
- BOERS, K.; KURZ, P. «Kriminalitätseinstellungen, Milieustruktur und sozialer Umbruch». A: BOERS, K.; GUTSCHE, G.; SESSAR, K. [ed.]. *Sozialer Umbruch und Kriminalität in Deutschland*. Opladen: Westdeutscher Verlag (en premsa).
- BOERS, K.; SESSAR, K. «Do people really want punishment?». A: SESSAR, K.; KERNER, H.J. [ed.]. *Developments in Crime and Crime Control Research: German Studies on Victims, Offenders, and the Public*. Nova York, Berlín: Springer, 1991, 126-149.
- BÖTTGER, A. *Die Gewalt der Hooligans - eine Folge moderner gesellschaftlicher Entwicklungsprozesse?* Hannover: Kriminologisches Forschungsinstitut Niedersachsen, 1998.
- BOURDIEU, P. *Die feinen Unterschiede*. Frankfurt, Suhrkamp. Bundeskriminalamt 1996, Polizeiliche Kriminalstatistik 1995. Wiesbaden: Bundeskriminalamt, 1987.
- BRATZKLE, H. «Drogen und Sicherheit des Straßenverkehrs - Nachweis und Wirkungen - Tatsächliche Verbreitung und Verdachtsbild - Straf- und verwaltungsrechtliche Reaktionen». A: *Deutsche Akademie für Verkehrswissenschaft* [ed.]. Hamburg: Deutscher Verkehrsgerichtstag, 31, 1993, 47-60.
- BROCK, D. «Wiederkehr der Klassen? Über Mechanismen der Integration und Ausgrenzung in entwickelten Industriegesellschaften». A: *Soziale Welt*, 44, 1993, 177-198.
- BROCKHAUS, G. «Fremdenfeindliche Gewalt und die Sentimentalität moralischer Appelle». A: *Kriminologisches Journal*, 26, 1994, 2-10.
- BUNDESKRIMINALAMT. *Lagebild Organisierte Kriminalität Bundesrepublik Deutschland 1996*. Wiesbaden: Bundeskriminalamt, 1997.
- BUNDESMINISTERIUM DES INNERN. Jahresbericht 1996 zur Kriminalitätslage in der Bundesrepublik Deutschland a, *Bundesministerium des Innern: Texte zur Inneren Sicherheit*, Band II. Bonn: 1997, 19-59.
- BUSSE, D. et al. *Belastungserleben von Kindern in Hauptverhandlungen*. Bonn: 1996.
- CHRISTIE, N. *Kriminalitätskontrolle als Industrie: auf dem Weg zu Gulags westlicher Art*. Pfaffenweiler: Centaurus-Verlags-Gesellschaft, 1995.
- COHEN, L.; FELSON, M. «Social change and crime rate trends: A routine activity approach». A: *American Sociological Review*, 44, 1979, 588-608.
- DESSECKER, A. *Gewinnabschöpfung im Strafrecht und in der Strafrechtspraxis*. Friburg: 1992.
- DESSECKER, A.; GEISSLER-FRANK, I. *Empirische Forschungen zum Strafverfahren und Strafverfahrensrecht*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht; Editions Iuscrim, 1995.

- DÜNKEL, F. *Empirische Beiträge und Metrialien zum Strafvollzug*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht; Editions Iuscrim, 1992.
- DÜNKEL, F.; VAGG, J. [ed.]. *Untersuchungshaft und Untersuchungshaftvollzug*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht; Editions Iuscrim, 1994.
- EWALD, U.; HENNIG, C.; LAUTSCH, E. «Opfererleben in den neuen Bundesländern». A: BOERS, K.; EWALD, U.; KERNER, H.J.; LAUTSCH, E.; SESSAR, K. [ed.] *Sozialer Umbruch und Kriminalität, Band 2*. Bonn: Forum Verlag, 1994, 75-170.
- FELTES, Th. [ed.] *Gewalt in der Familie - ein polizeiliches Problem?* Texte 10. Villingen-Schwenningen: Fachhochschule Villingen-Schwenningen, 1997.
- FERRARO, K.F.; LAGRANGE, R. «The measurement of fear of crime». A: *Sociological Inquiry*, 57, 1987, 70-101.
- GEISSLER, I. *Ausbildung und Arbeit im Jugendstrafvollzug*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht; Editions Iuscrim, 1991.
- GRADOWSKI, M.; ZIEGLER, J. *Geldwäsche, Gewinnabschöpfung, Erste Erfahrungen mit den neuen gesetzlichen Regelungen*. Wiesbaden: Bundeskriminalamt, 1997.
- GREENACRE, M.J. *Theory and Applications of Correspondence Analysis*. Londres: 1984.
- GROSCH, O. *Lockerungen im Jugendstrafvollzug: Grundlagen und Praxis. Eine haftverlaufsorientierte Untersuchung anhand des badenwürttembergischen Jugendstrafvollzugs*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1995.
- GUTSCHE, G. «Sozialer Umbruch und Kriminalitätsentwicklung in den neuen Bundesländern. Resultate neuerer Opferbefragungen 1991-1993». A: KAISER, G.; JEHL, J.M. [ed.] *Kriminologische Opferforschung. Neue Perspektiven und Erkenntnisse. Teilband II*. Heidelberg: Kriminalistik, 1995, 107-126.
- HAAS, I.; PFAFFEROTT, I.; SCHULZE, H. *Verkehrsteilnehmer und Verkehrsteilnehmerinnen im vereinten Deutschland. Befragungsergebnisse im Ost-/Westvergleich 1990/1991*. Bremerhaven: Wirtschaftsverlag Nordrhein-Westfalen, 1991.
- HAGAN, J.; MERKENS, H.; BOEHNKE, K. «Delinquency and disdain: Social capital and the control of right-wing extremism among East and West Berlin youth». A: *American Journal of Sociology*, 100, 1995, 1028-1052.
- HASSELS, A.; HOMMERICH, Ch. *Frauen in der Justiz*, 45. Jg. Bundesanzeiger, Nummer 72a. Bonn: 1993.
- HAUPTVERBAND DES DEUTSCHEN EINZELHANDELS. *Gefährdung des Einzelhandels durch Kriminalität und Umweltverschlechterung*, O.O., 1997.
- HEATH, L. «Impact of newspaper crime reports on fear of crime: Multimethodological investigation». A: *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 1984, 263-276.
- HEINE-WIEDENMANN, D.; ACKERMANN, L. *Umfeld und Ausmaß des Menschenhandels mit ausländischen Mädchen und Frauen*. Stuttgart, Berlin, Colônia: Kohlhammer-Verlag, 1992.
- HEINZ, W.; STORZ, R. *Diversion im Jugendstrafverfahren der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: Forum-Verlag Bad Godesberg, 1992.

- HEITMEYER, W. «Das Desintegrations-Theorem. Ein Erklärungsansatz zu fremdenfeindlich motivierter, rechtsextremistischer Gewalt und zur Lähmung gesellschaftlicher Institutionen». A: HEITMEYER, W. [ed.], *Das Gewalt-Dilemma*. Frankfurt: Suhrkamp, 1994, 29-72.
- HEITMEYER, W.; COLLMANN, B.; CONRADS, I.M.; KRAUL, D.; KÜHNEL, W.; MÜLLER, R. *Gewalt. Schattenseiten der Individualisierung bei Jugendlichen aus unterschiedlichen Milieus*. Weinheim: Juventa, 1995.
- HEITMEYER, W. et al. *Gewalt. Schattenseiten der Individualisierung bei Jugendlichen aus unterschiedlichen sozialen Milieus*. Weinheim Munic: 1995.
- HOCH, H. *Die Rechtswirklichkeit des Umweltstrafrechts aus der Sicht von Umweltverwaltung und Strafverfolgung*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1994.
- HOGARTH, J. *Sentencing as a Human Process*. Toronto: University of Toronto Press, 1972.
- HOMMERS, W. *Perspektiven der Rechtspsychologie*. Göttingen: Hogrefe, 1991.
- HRADIL, S. «Alte Begriffe und neue Strukturen. Die Milieu-, Subkultur- und Lebensstilforschung der 80er Jahre». A: HRADIL, S. [ed.], *Zwischen Bewußtsein und Sein*. Opladen: Leske u. Budrich, 1992, 15-56.
- IPOS *Einstellungen zu aktuellen Fragen der Innenpolitik 1995 in Deutschland*. Mannheim: Ipos, 1995.
- KAISER, G. *Die Stellung des Verletzten im Strafverfahren*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1992.
- KAISER, G. «Entwicklung der Kriminalität in Deutschland seit dem Zusammenbruch des realen Sozialismus». *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 106, 1994, 469-501.
- KAISER, G. *Kriminologie*, 3a ed. Heidelberg: Müller Juristischer Verlag, 1996.
- KAISER, G.; KURY, H. [ed.] *Kriminologische Forschung in den 90er Jahren. Criminological Research in the 1990's*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1993.
- KAISER, G.; KURY, H.; ALBRECHT, H.J. [ed.]. *Victims and Criminal Justice*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1991.
- KAISER, M. *Die Stellung des Verletzten im Strafverfahren*. Friburg: 1992.
- KANDZIOLA, A. «Täter-Opfer-Ausgleich und Unschuldsvermutung». *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 72, 1989, 177-189.
- KERNER, H.J. «Organisierte Kriminalität: Realitäten und Konstruktionen». A: *Neue Kriminalpolitik*, 7, 3, 1995, 34-36.
- KILCHLING, M. *Opferinteressen und Strafverfolgung*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1995.
- KILLIAS, M. «Vulnerability: Towards a better understanding of a key variable in the genesis of fear of crime». A: *Violence and Victims*, 5, 1990, 97-108.
- KINZIG, J. *Die Sicherungsverwahrung auf dem Prüfstand: Ergebnisse einer theoretischen und empirischen Bestandsaufnahme des Zustandes einer Massregel*. Friburg: Ed. Iuscrim; Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1996.
- KLEIBER, D.; SOELNNER, R. *Cannabiskonsum. Entwicklungstendenzen, Konsummuster und Risiken*. Weinheim: Munich, 1998.

- KLEIN, G. «Evolution, Wandel, Prozeß. Zur Geschichte der Begriffe und theoretischen Modelle». A: KORTE, H.; SCHÄFERS, B. [ed.]. *Einführung in Hauptbegriffe der Soziologie*, 2. Auflage. Opladen: Leske u. Budrich, 1993, 165-180.
- KOETZ, A.G.; FELTES, T. *Organisation der Staatsanwaltschaften*. Colônia: Bundesanzeiger, 1996.
- KÖHNKEN, G. *Glaubwürdigkeit: Untersuchungen zu einem psychologischen Konstrukt*. Munic: Psychologie-Verlags-Union, 1990.
- KURY, H.; DÖRMANN, U.; RICHTER, H.; WÜRGER, M. *Opfererfahrungen und Meinungen zur inneren Sicherheit in Deutschland*. Wiesbaden: Bundeskriminalamt, 1992.
- KRAEPELIN, E. *Die Abschaffung des Strafmaßes. Ein Vorschlag zur Reform der heutigen Strafrechtspflege*. Stuttgart: Enke-Verlag, 1880.
- KREUZER, A. «Drogen und Sicherheit des Straßenverkehrs - Tatsächliche Verbreitung drogenbeeinflussten Fahrens und polizeiliches Verdachtsbild». A: *Deutsche Akademie für Verkehrswissenschaft, ed., 31. Deutscher Verkehrsgerichtstag 1993*. Hamburg: 1993, 61-76.
- KRIMINALABTEILUNG FRANKFURT a.M. *Lagebericht Rauschgift 1989*. Frankfurt, 1990.
- KRIMINALABTEILUNG FRANKFURT a.M. *Lagebericht Rauschgift 1991* Frankfurt, 1992.
- KRÖBER, H.L.; DAHLE, K.P. [ed.]. *Sexualstraftaten und Gewaltdelinquenz. Verlauf - Behandlung - Opferschutz*. Heidelberg: Kriminalistik-Verlag, 1998.
- KURY, H. ed. *Gesellschaftliche Umwälzung. Kriminalitätserfahrungen, Straffälligkeit und soziale Kontrolle*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht; Edition Iuscrim, 1992.
- KURY, H.; RICHTER, H.; WÜRGER, M. *Opfererfahrungen und -meinungen zur inneren Sicherheit in Deutschland*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht; Edition Iuscrim, 1993.
- KÜRZINGER, J. *Private Strafanzeige und polizeiliche Reaktion*. Berlin: Duncker & Humblot, 1978.
- LAGRANGE, R.L.; FERRARO, K.F.; SUPANCIC, M. «Perceived risk and fear of crime: Role of social and physical incivilities». A: *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 29, 1992, 311-334.
- LANDESKRIMINALAMT BERLIN. *Polizeiliche Kriminalstatistik Berlin. Ausländerkriminalität 1993*. Berlin: Landeskriminalamt, 1994.
- LANDESKRIMINALAMT SACHSEN DOKUMENTATION. *Rechtsorientierte/fremdenfeindliche Straftaten im Freistaat Sachsen 1991/1992*. Dresden, 1993.
- LEWIS, D.A.; SALEM, G. *Fear of Crime: Incivility and the Production of a Social Problem*, New Brunswick. Oxford: Transaction, 1986.
- LOUIS-GUÉRIN, C. «Les réactions sociales au crime: peur et punitivité. A-t-on raison d'avoir peur?». A: *Revue Française de Sociologie*, 25, 1984, 623-635.
- LUDWIG-MAYERHOFER, W.; RZEPKA, D. «Diversion und Täterorientierung im Jugendstrafrecht». A: *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 81, 1998, 17-37.
- LUHMANN, N. «Tautologie und Paradoxie in den Selbstbeschreibungen der modernen Gesellschaft». A: *Zeitschrift für Soziologie*, 16, 1987, 161-174.
- LUHMANN, N. *Soziologie des Risikos*. Berlin: de Gruyter, 1991.
- LUTTERER, W.; HOCH, H. *Rechtliche Steuerung im Umweltbereich*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1997.

- MÄNNLEIN, U. *Empirische und kriminalpolitische Aspekte zur Anwendung der Opportunitätsvorschriften §§153, 153a StPO durch die Staatsanwaltschaft* (Tesina). Bielefeld, 1992.
- MANSEL, J.; HURRELMANN, K. Aggressives und delinquentes Verhalten Jugendlicher im Zeitvergleich. Befunde der «Dunkelfeldforschung» aus den Jahren 1988, 1990, 1996, *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 50, 1998, 78-109.
- MAXFIELD, M. *Explaining Fear of Crime: Evidence from the 1984 British Crime Survey*. Londres: Home Office, 1987.
- MAYHEW, P.; ELLIOTT, D. «Self-reported offending, victimization, and the British Crime Survey». A: *Violence and Victims*, 5, 1990, 83-96.
- MELZER, W. *Jugend und Politik in Deutschland. Gesellschaftliche Einstellungen, Zukunftsorientierungen und Rechtsextremismus-Potential Jugendlicher in Ost- und Westdeutschland*. Opladen: Leske u. Budrich, 1992.
- MÜLLER-FRANKE, W.; STEINER, W. [ed.] *Frauen in der Polizei, Seminarbericht über das 2. Seminar Frauen in der Polizei vom 12.-14. Juli 1995*. Villingen-Schwenningen, 1996.
- MÜLLER, J. et al. *Sagen Sie uns Ihre Meinung! Zwischenbericht zur Bürgerbefragung*. Bremen: Ohne Verlag, 1998.
- NOELLE-NEUMANN, E.; KÖCHER, R. *Allensbacher Jahrbuch der Demoskopie 1984-1992*. Allensbach, Bodensee: Saur-Verlag, 1993.
- OFFE, C. «Wohlstand, Nation, Republik. Aspekte des deutschen Sonderweges vom Sozialismus zum Kapitalismus». A: JOAS, H.; KOHLI, M. [ed.]. *Der Zusammenbruch der DDR*. Frankfurt: Suhrkamp, 1993, 282-301.
- OHLEMACHER, T.; PFEIFFER, Ch. «In Konfrontation mit Schutzgelderpressung und Korruption? Eine bundesweite Befragung von deutschen und ausländischen Gastronomiebetrieben». *Kriminalistik*, 51, 1997, 470-474.
- OPPERMANN, A. *Die Kriminalität junger Ausländer - Selektion oder soziale Mängel-lage*. Friburg: Evangelische Fachhochschule für Sozialarbeit, 1986.
- ORTMANN, R. «Zur Evaluation der Sozialtherapie». A: *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 106, 1994, 782-821.
- OSWALD, K. *Die Implementation gesetzlicher Maßnahmen zur Bekämpfung der Geldwäsche in der Bundesrepublik Deutschland*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht; Edition Iuscrim 1997.
- PALLIN, F.; ALBRECHT, H.J.; FÉHÉRVÁRY, J. *Strafe und Strafzumessung bei schwerer Kriminalität in Österreich*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1989.
- PFAHL-TRAUGHBER, A. *Rechtsextremismus. Eine kriminologische Bestandsaufnahme nach der Wiedervereinigung*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1993.
- PFEIFFER, Ch. «Opferperspektiven. Wiedergutmachung und Strafe aus der Sicht der Bevölkerung». A: ALBRECHT P.A. et al. [ed.]. *Festschrift für Horst Schüler-Springorum*. Colònia, Berlín: Heymanns, 1993.
- PFEIFFER, Ch. *Täter-Opfer-Ausgleich im Allgemeinen Strafrecht*. Baden-Baden: Nomos-Verlagsgesellschaft, 1997.

- PFEIFFER, CH.; OSWALD, M. [ed.]. *Strafzumessung. Empirische Forschung und Strafrechtsdogmatik im Dialog*. Stuttgart: Enke-Verlag, 1989.
- RAITH, W. *Das neue Mafia-Kartell. Wie die Syndikate den Osten erobern*. Berlin: Rowohlt, 1994.
- RASKIN, D.C.; STELLER, M. «Accessing credibility of allegations of child abuse. Polygraph examinations and statement analysis». A: WEGENER, H.; LOESEL, F.; HAISCH, J. [ed.]. *Criminal Behavior and the Justice System: Psychological Perspectives*. Heidelberg: Springer Verlag, 1989, 290-302.
- RAUTENBERG, M. *Zusammenhänge zwischen Devianzbereitschaft, kriminellem Verhalten und Drogenmißbrauch*. Baden-Baden: Nomos-Verlagsgesellschaft, 1998.
- REIBIG, R. «Transformation - theoretisch-konzeptionelle Ansätze und Erklärungsversuche». A: *Berliner Journal für Soziologie*, 4, 1994, 323-343.
- REUBAND, K.H. *Drogenkonsum und Drogenpolitik. Deutschland und die Niederlande im Vergleich*. Opladen: Leske und Budrich, 1992.
- REUBAND, K.H. «Drug use and drug policy in Western Europe». A: *European Addiction Research Journal*, 1, 1995, 32-41.
- RODE, Ch. *Kriminologie in der DDR. Kriminalitätsursachenforschung zwischen Empirie und Ideologie*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht; Edition Iuscrim, 1996.
- ROLINSKI, K. *Die Prägnanztendenz im Strafurteil*. Hamburg: Kriminalistik-Verlag, 1969.
- ROSELLEN, R. «Private Verbrechenskontrolle - Eine empirische Untersuchung zur Anzeigeerstattung». A: KAISER, G. [ed.] *Empirische Kriminologie*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1980, 93-112.
- ROTH, J. *Der Sumpf. Korruption in Deutschland*. Munich: Piper, 1995.
- RUSINEK BERND, A. «Das Glück der Provokation. Gewalt in historischen Jugendkulturen». A: BREYVOGEL, W. [ed.]. *Lust auf Randalen. Jugendliche Gewalt gegen Fremde*. Bonn: Dietz, 83-105.
- SCHERER, S. «Der politisch-publizistische Verstärkerkreislauf. Zur Beeinflussung der Massenmedien im Prozeß strafrechtlicher Normgenese». *Kriminologisches Journal*, 10, 1978, 223-227.
- SCHÖCH, H. *Verdachtlose Atemalkoholkontrolle und Grenzwertdiskussion*. DAR, 1996, 44-50.
- SESSAR, K. *Wiedergutmachen oder strafen: Einstellungen in der Bevölkerung und der Justiz*. Pfaffenweiler: Centaurus-Verlags-Gesellschaft, 1992.
- SESSAR, K. «Kriminalität von und an Ausländern». A: SCHWEIZERISCHE ARBEITSGRUPPE FÜR KRIMINOLOGIE [ed.]. *Ausländer, Kriminalität und Strafrechtspflege*. Chur/Zurich: Rüegger, 1993, 187-217.
- SESSAR, K.; BEURSKENS, A.T.; BOERS, K. «Wiedergutmachung als Konfliktregelungsparadigma?». A: *Kriminologisches Journal*, 18, 1986, 86-104.
- SIEBER, U.; BÖGEL, M. *Logistik der organisierten Kriminalität*. Wiesbaden: Bundeskriminalamt, 1993.
- SIMON, R.; TAUSCHER, M.; GESSLER, A. *Suchtbericht Deutschland 1997*. Baltmansweiler: Schneider, 1997.

- SKOGAN, W.G. «The impact of victimization on fear». A: *Crime and Delinquency*, 1987, 33, 135-154.
- SKOGAN, W.G. *Disorder and Decline. Crime and the Spiral of Decay in American Neighborhoods*. Nova York: Free Press, 1990.
- SKOGAN, W.G.; MAXFIELD, M.G. *Coping with Crime. Individual and Neighborhood Reactions*. Beverly Hills, Londres: Sage, 1981.
- SMAUS, G. «Theorielosigkeit und politische Botmäßigkeit der KOL-Untersuchungen». A: *Zeitschrift für Rechtssoziologie*, 2, 1981, 245-272.
- SMETTAN, J. *Kriminelle Bereicherung in Abhängigkeit von Gewinnen, Risiken, Strafen und Moral*. Friburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht; Edition Iuscrim, 1992.
- SOLON, J. «Jugendgewalt in München - Ausdruck deutscher Fremdenfeindlichkeit oder unvermeidbare ethnische Konflikte». A: *Kriminalist*, 26, 1994, 73-79.
- STEFFEN, W.; POLZ, S. *Familienstreitigkeiten und Polizei*. Munic: Kriminologische Forschungsgruppe der Bayerischen, 1991.
- STEFFEN, W.; ELSNER, E.; STERN, G. *Kinder- und Jugendkriminalität in München*. Munic: Bayerisches Landeskriminalamt, 1998.
- STORK, J.; KLEIN, L. «Hat die Polizei ein Ausländerproblem? Überlegungen zu Konfliktpotential und Gegenstrategien». *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 77, 1994, 286-296.
- SUTTERER, P.; KARGER, Th. «Self-reported juvenile delinquency in Mannheim, Germany». A: JUNGER-TAS, J. et al. [ed.]. *Delinquent Behavior Among Young People in the Western World*. Amsterdam, Nova York: Kugler Publications, 1994, 156-185.
- TACKE, W. «Wodurch fühlen sich die Bundesdeutschen am meisten gefährdet?». *Die Neue Polizei*, 1995, 467-470.
- TREUHANDANSTALT *Die Stabsstelle für besondere Aufgaben im Direktorat Recht der Treuhandanstalt*. Berlin: novembre 1994, inèdit.
- TYLER, T.R.; COOK, F.L. «The mass media and judgments of risk: Distinguishing impact on personal and societal level judgments». A: *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 1984, 693-708.
- ULBRICHT, E. *Rauschmittel im Straßenverkehr. Eine Untersuchung über Medikament als Rauschmittel im Sinne der §§ 315c, 316 StGB*. Marburg: Elwert-Verlag, 1990.
- VOß, M. «Anzeigenmotive, Verfahrenserwartungen und die Bereitschaft von Geschädigten zur informellen Konfliktregelung. Erste Ergebnisse einer Opferbefragung». *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 72, 1989, 34-51.
- WEBER, F. *Gefährlichkeitsprognose im Maßregelvollzug. Entwicklung sowie Reliabilitätsprüfung eines Prognosefragebogens als Grundlage für Hypothesenbildung und langfristige Validierung von Prognosefaktoren*. Pfaffenweiler: Centaurus-Verlag, 1996.
- WETZELS, P. *Gewalterfahrungen in der Kindheit*. Baden-Baden: Nomos-Verlagsgesellschaft, 1997.
- WILES, P. «Ghettoization in Europe?». A: *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1, 1993, 52-69.

- WILLEMS, H.; WÜRTZ, S.; ECKERT, R. *Fremdenfeindliche Gewalt: Eine Analyse von Täterstrukturen und Eskalationsprozessen*. Bonn: Bundesministerium für Familie und Jugend, 1993.
- WILLEMS, H. *Fremdenfeindliche Gewalt. Einstellungen, Täter, Konflikteskalation*. Opladen: Leske + Budrich, 1993.
- WILLMOW, B.; PLEMPER, B. *Praxis der Opferentschädigung: Hamburger Entscheidungen und Erfahrungen von Opfern von Gewaltdelikten*. Pfaffenweiler: Centaurus Verlags-Gesellschaft, 1989.
- WINKEL, F.W.; VRIJ, A. «Fear of crimes and mass media crime reports testing similarity hypotheses». A: *International Review of Victimology*, 1, 1990, 251-265.